

3
DE ORIGINE
IMPERII TVRCORVM,
EORVMQVE ADMINISTRATIONE & DISCIPLINA, BREUIA QUÆ-
DAM CAPITA NOTATIONIS LOCO
COLLECTA.

Cui
LIBELLVS DE TVRCORVM
MORIBUS, COLLECTVS À BARTHOLEMÆO GE-
ORGIEUIZ, ADIECTVS EST,

Cum præfatione reuerendi uiri D.
Philippi Melanthonis.

v. Hagemeister.

VVITEBERGÆ.
ANNO M. D. LX.

PRÆFATIO D.
PHILIPPI MELAN-
THONIS.

VTILE EST SÆPE MUL-
tumq; cogitare Ecclesiæ
Dei & imperiorum dis-
tinctionem, & conside-
rare, quam tristis seruitus
fuerit Ecclesiæ in magnis Imperijs
inde usq; ab initio Monarchiarum,
etsi interdum eam exiguo spacio mi-
randis modis Deus leniit. Est omni-
no terribile spectaculum, quod sum-
ma potentia & fastigium generis hu-
mani cernitur esse penes hostes Dei,
qui ut Gigantes bellum cœlo infe-
runt, & cruore iniuste fuso, & libidi-
nibus totam rerum naturam pollui-
unt. Quanta deformitas est, quod
Romæ dominatur spurcissimum &
crudelissimum portentū Nero, cum
ibi Paulus inclusus carceri Ecclesiam
colligit? Sed in talibus spectaculis
conspiciuntur tamen testimonia pro-
videntiæ

AD LECTOREM.

uidentiae & praesentiae Dei, ut Gigantes fulminibus dissipantur, Tyranni singularibus exemplis delentur, quae ostendunt eos à Deo puniri. Praeterea Ecclesia, quanquam exigua est, & sine Regijs praesidijs, tamen dextera Filij Dei tegitur, qui & alijs singularibus operibus praesentiam suam ostendit. Excitant Apostoli mortuos, & alijs alia testimonia exhibentur. Ita uniuersam Monarchiarum seriem intuearis, cum has tabulas & terribiles Turcorum formas ceu Gorgonas aspicias. Videmus Turcicam potentiam in genere humano excellere, Reges & Principes Europae ceteros suas uires domesticis bellis consumere. Interea Turci procedunt. Et praedixit Hiltenius ante annos octoginta, dominaturos esse Turcos in Italia & Germania Anno 1600. In his uastationibus quae & ubi erit Ecclesia? Hic uerò teneamus necessariam & ueram consolationem diuinam,

AD LECTOREM.

uinam, quae adfirmat etiam in hac delira Mundi senecta & inter Imperiorum ruinas & uarias opiniones, tamen filium Dei uerae Ecclesiae reliquias seruaturum esse, & eis daturum hospitia, etsi squalidiora quam qualia habuit aetas tranquillior. Sicut scriptum est: Erit sicut in diebus Noe. Et quidem sciamus ibi Filium Dei seruaturum esse suos coetus, ubi & uox Euangelij, & ipsius inuocatio durabunt. Ab hoc agmine non deficiamus admiratione potentiae Turcicae, aut metu crudelitatis ullorum Tyrannorum, nosque & testimonijs doctrinae & Inuocatione Filij Dei confirmemus. Illustris consolatio haec est, Scire, impossibile esse, populum Dei hunc esse, qui palam & ex professo negant se amplecti scripta Prophetica & Apostolica. Semper in pectore circumferamus uocem aeterni Patris de Filio: Hunc audite. Et similia dicta multa, quale est apud

AD LECTOREM.

Ioannem: Qui non manet in doctrina Christi, Deum non habet, Vt igitur simus ciues & membra populi Dei, & possimus uerum Deum inuocare & petere & expectare ab eo auxilium in hac uita, & æternam salutem, simus alieni à Turcicis blasphemis. Precemur etiam Filiū Dei Dominum nostrum IESVM CHRISTVM, crucifixum pro nobis & resuscitatum, ut propter suam gloriam, procul depellat Turcicam Tyrannidem, & semper inter nos sibi æternam Ecclesiam colligat.

Datę Anno 1560.

Calend. Ianu-

arij.

DE ORIGINE IMPE-

RII TURCORVM, EORVM

que administratione & disciplina, bre-
uia quædam capita, notationis lo-
co conscripta.

De origine Turcorum.

URCOS GENTEM SCY-
thicam esse, non solum histo-
riographi ueteres testantur, Ve-
rum etiam eorum mores, faci-
es, uultus, superbia, temeritas,
magnaque securitas, denique tota ipsorum pu-
gnandi ratio, modusque clarè demonstrat.

Ante annos sexcentos in Asiam mino-
rem, quam Natholiam appellant, ingressi,
infinitas depopulationes ac uastationes fe-
cerunt, donec paulatim hæreditates, arces,
ciuitatesque imperio suo subiecerunt, Et po-
pulum Asiæ minoris, qui bellis pugnæque
non assueuerat, perterrefacerent, atque oppri-
merent.

Ac tum quidem Turci nullum habe-
bant Principem, sed cateruatim discurren-
tes, amplissimam totius minoris Asiæ ter-
ram peruolarunt sibi subegerunt, & cru-
deliter

DE TVRCICIS

deliter rexerunt. Cum uerò postea Christianorum peditum trecenta millia, & Equitum centum millia, ad excellentem ducem Gottfredum Biliarium conuenissent, inareq; traiecissent, ut sanctam terram, ubi sepulchrum domini nostri IESU CHRISTI positum erat, occuparent: Turci quoque conglomerati, capitaneum sibi Solymannum quendam crearunt, atq; ita aduersum Christianos bella mouerunt. Sed post ingens & cruentum bellum, à Christianis uicti fugatiq; sunt.

Ab hoc tempore non legimus, Turcos aliquem Principem habuisse, usque ad annum Christi 1300, quo tempore tandem Ottomannus inclaruit, potensq; factus, primus Turcarum Imperator creatus est, à quo reliqui, ut sequens tabella ostendit, consequenter originem duxerunt.

CATA-

IMPERATORIBVS.

CATALOGVS TVRCICORVM IM- PERATORVM.

I. OTTHOMANNVS.

Ottomannus, primus Turcarum Imperator, qui gentis Turcice auus quasi fuit, Et à quo reliqui Principes Turcici nominantur, fuit fortunatus, uictoriosus & ualde crudelis Tyrannus. Regnauit annos 28. Mortuus est anno Christi, 1328.

A 5 Orca-

DE TVRCICIS

II. ORCANES.

ORCANES, secundus Imperator
Turcarum, uaser & ingeniosus fuit, pluri-
ma instrumenta seu machinas bellicas ex-
cogitauit. Præfuit imperio annos 22.

AMV-

IMPERATORIBVS.

III. AMVRATHES.

AMVRATHES filius Orcanis, ter-
tius Turcarum Imperator, iuuenis, fraudu-
lentus, prouidus uigilansque fuit. Anno
Christi 1363. Adrianopolin occupauit.
Regnauit annos 23.

BAIA-

DE TVRCICIS

IIII. BAIACETVS.

BIAZETVS hoc nomine primus, Quartus Turcarum Imperator, uictoriosus, sed insignis & crudelis Tyrannus fuit. Totam ferè Græciam suo imperio subiecit, Tandem uerò à potentissimo Tamberlane uictus est.

CYRIS-

IMPERATORIBVS.

V. CYRISKELEBES.

CYRISKELEBES, Baiazeti filius, Quintus Turcarum Imperator, ualde iuuenis ad imperium peruenit. Cum Sigismundo Imperatore Romani Imperij, qui Rex Vngariæ tum fuerat, confluxit, eumq; in campo Salumbeci superauit ac deuicit. Iuuenis adhuc mortuus est, regnauit circiter sex annos.

MOISES

DE TVRCICIS

VI. MOISES.

MOISES, sextus Turcarum Imperator, Hic postq̃ fratris sui filium Orcanem interfecisset, Imperio Turcico quidem potitus est, uerum non diu ipsi præfuit. Nam a Mahomete fratre Orcanis ante interfecti, ipse quoq; necatus est, qui interfecto Moise imperium Turcicum sibi subiecit.

MAHO-

IMPERATORIBVS.

VII. MAHOMETVS.

MAHOMETVS hoc nomine primus, septimus Turcarum Imperator, admodum crudelis fuit, uires VValachorum bellis plurimis fregit, Easq; oppressit. Regnavit annos 14. Mortuus est anno Christi 1419.

AMVRA-

DE TVRCICIS

VIII. AMVRATES.

AMVRATES hoc nomine secundus, octauus Turcarum Imperator, callidus ac crudelis fuit. Hic primus omnium, ordinem Ianitzarorum, de quib. postea dicitur, instituit. Regnavit annos 31. Mortuus est anno Christi 1450.

MAHO

IMPERATORIBVS.

IX. MAHOMETVS.

MAHOMETVS secundus hoc nomine, nonus Turcarum Imperator, Audax, securus & confidens fuit. Hic cepit Constantinopolim Anno Christi 1453. Die 29. Maij. Regnavit annos 32.

B BAIA.

DE TVRCICIS

X. BIAZETVS.

BIAZETVS secundus hoc nomine appellatus, decimus Turcarum Imperator, Totam Moldauiam vi bellica deuicit, eamque suo Imperio subiugauit. Insuper multa & magna bella difficilia gessit, quibus ipse in numero suorum interfuit. Regnauit annos 31.

SELL

IMPERATORIBVS.

XI. SELIMVS.

SELIMVS, Vndecimus Imperator Turcarum, fuit admodum crudelis, Patrem suum ueneno necauit, & eo modo potitus est imperio Turcico, anno Christi 1512. Postea cum deuicisset Sultanum Magnum, populosissimam urbem Alkairum expugnauit. Regnauit annos tantum octo, ubi suae crudelitatis poenas dedit.

B 2

SOLY.

DE ORDINE BEL-

XII. SOLYMANNVVS.

SOLYMANNVVS, Selimi filius, duodecimus Imperator Turcarum, qui nostra ætate regnavit, iam uerò mortuus esse dicitur, fuit propter peccata nostra felix & uictoriosus. Albam Græcam & Rhodum occupauit. Cumq; Regem Ludouicum deuicisset, Budam, Strigonium, Albam Regalem, & plurimas urbes Vngariæ suo Imperio adiecit. Viennam quoque Anno Christi 1529. obsidione cinxit, à qua auxilio filij Dei, quem hostem habet, repulsus est.

Te Domine Deus qui es trinus & unus, ueris & ardentibus gemitibus oramus, ut tandem iræ indignationisq; tuæ facias finem.

LI TVRCICI.

nem. Mihiq; bonam spem concipio, tuæ iræ fore aliquando finem. Hic enim duodecimus Dux Turcarum est, nec plures ex Ismaele nascituros esse, Tu ipse Deus prædixisti Abrahæ Gene: 17. capite.

QVA RATIONE TVRCI
CÆ BELLA GERANT.

Postquam Macedonum potetiam Turci deuicerunt, eorundem disciplinam militarem, rationemq; administrandi, Item bella (quamuis non in omnibus consentiant) imitati sunt ac retinuerunt. Ideoq; ferreis loriciis induti, hastis, clypeo, curuisque gladijs pugnare solent, sæpeq; uictores existunt.

Cohortem uerò Ianitzarorum, ab electissimis militibus Macedoniæ, quorum uirtute Alexander Magnus orientales populos superauit, suoq; Imperio subiecit, nihil omnino differre certissimum est, Hos à prima statim puericia ad bella & pugnas educant, exercent atq; instituunt. Nemo eorum suos parentes aut cognatos nouit. Sunt enim filij Christianorum, multis ac uarijs depopulationibus surrepti, quos in hortum Principis Turcici traditos, ut in fu-

DE BELLIS

turum uiriliter sese in acie gerere & defendere possint, uarijs artibus bellicis instituunt atq; exercent. Si qui ex eis moriuntur, aut in acie uel etiam urbium aliarumue munitionum oppugnatione cadunt, confestim ex adolescentum exercitissimorum ordine, in horum locum alios substituunt, numerumq; suppleunt.

Atq; hoc pacto exercitus lanitzarorum, qui uelut cor & arx est roboris & potentiae Turcorum, semper manet integer. Nec habent equeles pensiones, sed unicuiq; secundum propriam uirtutem, & egregia facinora, datur stipendium. Et haec unica est causa, cur audacissimi, & ad omnem conflictum, facinusq; egregium paratissimi ac promptissimi euadant, quemadmodum huiusce superioribus annis, non sine nostro magno incommodo & malo, de his certiores facti & edocti sumus. Nam inde usq; ab Amurathe secundo, qui lanitzaros instituit, & hoc ordine disposuit, nusquam eos intergrum aliquod generalis exercitus robur amisisse aut perdidisse legimus, quin potius superiores uictoresq; extitisse scimus.

Tanta autem iusticia & seueritate, Turci disciplinam militarem, bellicq; gerendi le-

ges

TURCICIS.

ges custodiunt & conseruant, ut hac in re Graecos & Romanos longe exuperent. Nunquam inter ipsos factiones, seditiones, proditiones, aut mutue cedēs existunt. Siquidem leui saltem crimine conuicti, capite plectuntur. Milites uero Turcorum aliarum gentium bellatores multis in rebus excellunt.

Primum enim Principi Ducibusq; suis sine contumacia promptē obediunt, quod apud nostros minimē fit. Deinde, quamuis durissima necessitate urgeantur, tamen nunquam terga uertunt, sed potius audacius congregiuntur. Credunt enim diuinitus praefinitum esse, quo tempore, quoque modo quis occumbere & mori debeat, Ideoq; nihil sibi aduersi ante constitutam horam accidere posse arbitrantur. Postremo quia sunt patientes, multoq; tempore, absque pane & uino, sola aqua & oryza sese sustentare possunt.

B 4 ORDO

ORDO SEV DIS-
POSITIO BELLII ET
CVRIÆ TVRCICÆ
GENTIS.

VISIER BASSÆ.

VISIER BASSÆ sunt consiliarij
Turci Imperato: Cum his enim de
omnibus suis negocijs conferre ac delibera-
re consuevit. Sunt autem quatuor, & ab
ipso Imperatore ex eorum numero, qui ex
Christianis Turci facti sunt, & Christo con-
tradixerunt, Item multo peiores ipsis Tur-
cis euaserunt, deliguntur. Horum autoritas,
& potentia magna est, et sunt opulentissimi.

LESKER

DE ORD: BEL: TVR:

LESKER KADIE.

LESKER KADIE, summi Iudi-
ces sunt, qui bellicas controuersias, quot-
quot sunt, dijudicant. Vnus in Romania,
alter in Natolia sedem habet. Horum offi-
cium est, omnibus dicere ius, & omnium
causas, quæ ad ipsos perferuntur, iuxta Ma-
hometi leges decidere. Ad hos appellant ac
prouolant omnes alij Kadie, & penes hos
manet potestas, de qualibet controuersia
quantumuis magna, pronunciandi.

B s BEG.

DE ORDINE BEL.

BEGLERBEG.

BEGLERBEG, hic omnium Ducum Dux est, hoc est summus militiæ Princeps, seu summi Principis locum tenens. Sunt autem duo Beglerbeg, & imperant illis qui uocantur Szantsakbegler, Vnus in Natolia in ciuitate Galatiæ Cutheia. Alter in Romania, in ciuitate Rascianorum, quam Sophiam adpellant, commoratur.

TEPH-

LI TVRCICI.

TEPTHEDAR.

TEPTHER ipsorum lingua librum significat, in quo rationes & calculationes conscribuntur. Inde Tephthedar nomen habent. Sunt Quæstores seu Thesaurij, unus in Romania, alter in Natolia. Rationem habent omnium prouentuum totius anni per totum Imperium Turcicum, omniumq; reddituum & expensarum. In aulis Principum sunt in magna autoritate.

IEREYS,

DE ORDINE BEL.

IEREYS.

IEREYS. Princeps militiæ navalis, bellicq; maritimi, qui semper ex numero Szantsakorum aut præfectorum, qui Calliopolis præsunt, eligitur. Potestatem habet navium trecentarum, quæ omnes gubernantur uelis.

MODE-

LI TVRCICI.

MODERIS.

MODERYs, sunt homines docti in Mahometi constitutionibus, sapientes & exercitatissimi, Ideoq; omnes hoc nomine appellantur.

MVHTH

DE ORDINE BEL-

MVTHI.

MVTHI, sunt Iurisperiti, ex quibus unus tanquam præcipuus legis doctor, eligitur, cuius decisionem non licet cuiq; retractare. Si quæ difficiliora loca in legibus inciderint, de illorum interpretatione isti consuluntur.

CAN-

LI TVRCICI.

CANCELLARII.

Plurimi sunt scribæ in aulis Turcicorum Principum, diuersis tamen linguis ac literis utuntur. Nam in Turcia, literis & sermone proprio scribunt & loquuntur. In Græcia & Italia Græco, in Pannonia uerò & Moldauia, Rasciano sermone & pictura utuntur in scribendo. Scribas autem omnes Turci uno nomine lazici appellant.

SPAHL-

DE ORDINE BEL
SPAHIUOLANI.

SPAHI ipforum lingua nobilem,
OGLAN uero puerum aut filium signi-
ficat. Inde Spahioglan nomen habent, &
sunt præcipui Equites in exercitu Turcico,
educati in horto Imperatoris, eiusdemq; fi-
lij appellantur. Ex horum numero Szant-
sakbegler, deinde & Legati eliguntur. Nu-
merus eorum millenarium complet, induci
uestimentis splendidis & preciosis, à dextro
latere Imperatoris equitant. Quilibet eo-
rum septem aut octo milites sub se habet.

SOLVPH-

LI TURCICL
SOLVPHTHARI.

SOLVPHTHARI, Hii una cum
Spahioglanis educantur, pariq; potestate &
dignitate pollent. Eorum quoq; nume-
rus est millenarius, Ornatissimis & precio-
sissimis uestibus induti, à sinistris Impera-
toris incedunt.

C CAPI

DE ORDINE BEL.

CAPICI.

CAPICI lingua Turcica portam significat. Inde Capici nomen habent. Sunt enim lanitores seu custodes portarum Principis, qui magni aestimantur, & præcipua dignitate ornantur. Ex cohorte lanitazarorum deliguntur. Eorum sunt quadringenti.

VLV

LI TVRCICI.

VLVFAGI.

VLVFAGI, sunt mille equites sic appellati, delecti ex numero lanitazarorum, aut ex præcipuis militibus Bassarum, qui fidelitatem & suam uirtutem, egregio ac memorabili aliquo facinore declararunt. Tertium ordinem post Imperatorem Turcicum obtinent.

C 2 CARL

DE ORDINE BEL-
CARIPICI.

CARIPICI, & isti sunt Equites,
numero mille. Vt autem Equi eorum sunt
celeres & ueloces: Ita ipsi quoque mira au-
dacia & celeritate sunt praediti. Arcu & sa-
gittis, hastis, clypeo, & curuis gladijs utun-
tur, seseque armant. Stipendia habent copio-
sa.

SOLAKHI

LI TVRCICI.

SOLAKHI.

SOLAKHI, sunt milites praecipui
& electissimi. Deliguntur enim & hi quo-
que ex numero Ianizarorum, qui artem
eiaculandi sagittas admodum callent, hisque
emittendis praeter ceteris, quam rectissimè, ex-
ercitati & assuefacti sunt. Numero sunt
septingenti, quorum officium est, sagittis
neruo apposis Imperatorem circumdare,
eisque aduigilare.

C 3 IANIT-

DE ORDINE BEL-
IANITZAR AGA.

IANITZAR AGA. Hoc nomi-
ne dux Ianitzarorum appellatur, qui sub se
habet uiceduces, quorum alij imperant mi-
litibus mille, alij quinquaginta. Sunt præ-
terea centuriones, decurionesq;. Sub ho-
rum potestate reliqui Ianitzari quietissime
uiuunt.

IANIT-

ILI TVRCICI,
IANITZARI.

IANITZARI, sunt pedites nume-
ro duodecim millia, præstantissimi, exerci-
tatissimi & fortissimi milites, quorum fide-
litati Turcicus Imperator, præcipuè sese
committere & credere solet. Longis bom-
bardis utuntur, ex quibus celerrimè glo-
bos eiaculantur, & rem attingunt, ad quam
emittunt globos.

C 4 BES.

DE ORDINE BEL-

BESLIE.

BESLIE, sunt etiam milites exerci-
tati & celebrati, qui mirabiles suæ fortitu-
dinis uirtutes ediderunt. Quilibet eorum
quinque militum stipendia accipit. Eorum
fere quadringenti sunt.

MVTA

ALI TURCICI.

MVTAPHARAKH.

MVTAPHARAKH, sunt filij
magnorum Principum, ministri Imperato-
ris, ampla fruuntur libertate, nullum onus
sustinent, præterque quod Imperat: Turcico
astant, eum obseruant & comitantur.

C 5 CZAUSL

DE ORDINE BEL-

CZAVSL.

CZAVSI, Clauas in manu gestant,
exercitum ordinant & dirigunt. Principi
præeunt in exercitu, eiq; uiam præparant,
sicut infra rursus dicitur. Sunt eorum tre-
centi. Horum opera Turcicus Imperator
uti etiam solet in legationibus.

GIM-

LI TVRCICI.

GIMLIE.

GIMLIE milites præcursores sunt,
qui uelocissimos equos habent, ac cum ne-
cessitas postulat, magnum spacium una no-
cte absoluere & conficere possunt. Sunt
loricis circumdati, clypeo, hastis, & curuis
gladijs pugnant,

ALCAN.

DE ORDINE BEL-

ALCANTZI.

ALCANTZI, Equites infimi ordinis, sunt crudelissimi uastatores & depulatores, qui cum in bellum solummodo commodi sui causa proficiscantur (nihil enim manubiarum aut prædæ ab his. repeti solet) igni ferroq; cuncta uastant. Magna est eorum multitudo, nam excedunt numerum triginta millium.

MEK-

LI TVRCICI.

MEKHTER.

MEKHTER, ministri Principis Turcici sunt, qui ad expurgandas & ornandas domos Turcici Imperatoris sunt destinati, Tapetiorum & aulae curam agunt. Hi tentoria custodiunt Imperatoris, quando in bellum proficiscitur Imperator Turcicus.

ASAPPI.

DE ORD: BEL: TVR:

ASAPPI.

ASAPPI pedites sunt in emittendis
sagittis peritissimi, missi a ciuitatibus Tur-
cicis, ut tempore belli auxilia præstent Tur-
cico Imperatori, singuli eorū singulis men-
sibus, ternos aureos Turcicos, pro stipen-
dio accipiunt.

DE

DE TVRCARVM
MORIBVS EPI-
TOME,

BARTHOLEMAEO GEOR-
gieuiz Peregrino Autore.

IOANNIS GOTTSCAL-
CI BRABANTINI POETÆ LAV-
REATI IN LAVDEM AV-
TORIS.

Qvod uarios homines, uarias quod uiderit ur-
Neritij nomen notaq; fama dabis. (bes
Raptus at à Turcis in uincula Bartholemaeus:
Neritio errauit per loca plura duce.
Hic Asianorum, atq; Arabum distractus in oras,
Quæ tulit est testis dira *ῥωμῆα* comes.
Ille Ithacen inter iactatus, & Ilion inter,
Clarior ingenio est factus Homere tuo.
Hic maris, & terræ discrimina maxima sensit:
Ille sed expertus, sola pericla maris.
Quid multas hic dignus quem laudet Musa Ma-
neonij uatis dignus & ore boni. (ronis:
PIO

PIO ET CHRISTIA
NO LECTORI BARTHO
Iemeus Georgieuiz Peregrinus Hie
rosolymitanus S. D. P.

ÆVA DISCORDIA, ET
Principum nostrorum intesti
na bella hoc mihi Peregrino
pepererūt Christiane Lector,
ut omnibus bonis spoliatus,
catenis uinctus, per aspera atque lubrica
Thraciæ, Asiæq; minoris loca, ut iumentum
aliquod, oppidatim, uicatim, & plateatim
uenum ductus: ad grauissima, uariaq; rusti
ca negocia septies uenundatus: ibiq; sub
Turcica ac rustica ferula & aspera discipli
na, in fame & siti, in frigore & nuditate sub
dio cubans, gregem ouium armentaq; pa
scere, agriculturam exercere, equos curare,
militiæq; artem discere compulsus sim. Vn
de capta fuga, glandibus, herbis agrestibus
earumq; radicibus amaris, modico sale con
ditis uictitans, in solitudine arctico polo
duce errans, inter uoracissimas feras uersa
tus sum. Helleponticum mare, trabibus
funne colligatis, transire conatus sum, ran
dem captus, ad herum reductus, manibus ac
pedibus ligatus, in terram prostratus, fusti
bus duriter cæsus, postea ad mangones at
que

NVNCVPATORIA

que lanistas uenum reiectus: ita ut tredecim
annorum spacio, aduersæ fortunæ fluctibus
agitatus, sub Imperio Turcarū multas mi
serias, calamitates, afflictiones, & persecu
tiones pro fide Sancta Catholica experiri,
pati; coactus sim.

Qui quum illa magis compendiosa uia,
hoc est per Thraciam, tantam tyrannidem,
grauissimam seruitutem, & crudelissimam
infidelium afflictionem effugere nequiuis
sem, alia uia uidelicet antarcticum polum
uersus, per Caramaniæ, ac Syriæ deserta &
periculosissima loca fugiens:

Per uarios casus, per tot discris
mina rerum,

In terram sanctam, ad fratres Diui Francis
ci Hierosolimæ in monte Syon habitantes,
perueni. Inde post cursum unius anni, qua
si a mortuis (Diuina uoluntate) suscitatus,
illiusq; uoracissimi & insatiabilis draconis
orco, & faucibus ereptus, eiusq; tormentis,
& supplicijs liberatus, fratribus meis Chri
stianis, illarum poenarum certissimus nun
cius ueni: ut dignam suorum scelerum, atq;
errorum poenitentiam facerent, ne & ipsi in
eum tormentorum, ac cruciatuum locum
ueniant: ut etiam intelligant, quo in odio
D esse

NVNCPATORIA.

esse debeant hi, qui Christianum gladium, nostrarum miseriarum futurum uindictam, iam ante tot secula, tam fidelium, quam etiam infidelium, prophetico ore predictum, & ad illud Sathanæ regnum destruendum & demoliendum prædestinatum, ab hac sanctissima & diu desiderata expeditione, remorantur.

Quum igitur post terræ sanctæ peregrinationem, occidentalium quoque partium, loca uisitando, illarum crudelitatum tragedias, leuiter delineassem, nec non alia, quædam quæ aut quotidiana conuersatione, & experientia longoque usu, in aula & militia Turcarum Imperatoris existens didiceram, uel quæ doctiores & sapientiores eiusdem, legere, seu recitare audiueram, uel à senioribus (olim dicta aut lecta) ratiocinari intellexeram, memoriæque commendaueram: singula breuiter, ac fideliter in diuersis locis, & diuersis temporibus conscripta, particulatim diuulgassem, & postea à me diuulgata, per doctos probosque uiros in uaria idiomata traducta, & publicata comperiissem, eaque necessaria, & quodammodo utilia, & grata lectoribus perspexissem, omnia in uolumen fasciculum collegi: nunc uero in meliorem

EPIST: NVNCPAT.

liorem formam redacta, tibi ea optime, ac Christiane Lector legenda offero.

Tu igitur exemplo CHRISTI saluatoris (qui illius pauperculæ uiduæ munusculum offerentis, tot Principum preciosis muneribus prætulit) hoc exiguum munusculum afflicti peregrini, æqui bonique consulere uelis.

Vale. Romæ L.

dibus Septem-

bris,

M. D. LII.

D 2

DE

DE TVRCARVM
RITV ET CÆREMO-
NIIS CAPITVLVM.

Et primo loco de Templis, seu
Meschitis eorum.

HABENT Tempia satis ampla, &
sumptuosa, ipsorum lingua Meschit
appellata, in quibus nullas prorsus imagi-
nes uidi, præter hæc uerba inscripta Arabica
lingua, uidelicet, *La illah llellah, Mehemmet,*
Iresul, Allah, Tanre Bir Pegamber Hach: id est,
non est Deus nisi unus, Mehemmet autem
propheta eius: Creator unus, & prophetæ
æquales. Vel hæc, *Fila Galib illelah*, id est,
non est fortis sicut Deus. Deinde conspici-
tur magna abundantia lampadum ardentium
oleo, totum Templum dealbatum, pau-
uimentum storeis stratum, ac desuper tape-
tis ornatum. Circa Templum turris miræ
altitudinis, quam eorum sacerdos tempore
orationis ascendens, uoce alta, digitis in au-
res insertis, hæc uerba ter repetit *Allach Hech-*
ber, id est, Deus uerus unus. Audito clamo-
re conueniunt in Templum nobiles & oci-
osi, tantum deuotioni astricci. Deinde præ-
dictus Sacerdos descendens orat cum illis,
idq;

RITV ET CÆREMO:

idq; ex officio facere debet quinquies inter
diem & noctem. Quicumq; uerò ueniunt ad
orationem, debent abluere manus, pedes, &
pudenda: postremò ter spargunt aquam
super capita, recitando hæc uerba, *Elhemdu*
Lillahi, id est gloria Deo meo. Deinde, exu-
tis calciamentis *Palsmagh* dictis, ipsq; ante
ianuam Templi relictis introeunt, aliq; nudis
pedibus, aliq; habentes munda calciamenta
Mesth uocata, quibus non palpant terram.
Fœminæ nunquam congregiuntur cum ui-
ris, sed seorsum certo in loco, prorsus abstru-
so, à uirosum conspectu, & auditu: ipsæq;
rarius Templum frequentant, ut tempore
Bairam paschatis, nonnunquam diebus ue-
neris, quæ *Gsumaagun* eorum lingua uoca-
tur, orâtq; ab hora nona noctis usque ad du-
odecimam, ut puta mediam noctem: atq;
inter orandum corpus continuo agitato, &
uociferationibus mirè affligunt, ut sæpius
uiribus & animo defectæ, in terram pronæ
concidant, & si aliqua ab eo tempore se gra-
uidam senserit, spiritus sancti gratia impræ-
gnatam esse affirmat. Cumq; pariunt, ab
ipsis nati *Neses Oglu*, id est, Animæ, uel Spi-
ritus sancti filij appellantur. Ita mihi nar-
ratum est à pedissequis earum: nam nec ip-
se uidi, nec aliquis uirosum huic spectaculo

D 3 inter-

CÆREMONIIS.

interesse potest. Virorum autem orationibus cum hero meo sæpe interfui, quibus mos hic est. Inter orandum pileos suos (qui *Tsalma* illorum lingua uocantur) non deponunt, sed summis digitis attingunt, quasi eleuaturi, genibus incumbunt, & terram sæpe deosculantur. Christianum eorum sacris interesse nepharium putant, credunt enim ab hominibus (ut ipsi aiunt) illotis, sua templa contaminari, quippe Christiani non usurpant illorum more frequentia lauacra. Ibi Sacerdos illorum suggestum ascendit, ac ad duas circiter horas concionatur: peracto sermone ascendunt duo pueri, qui cantando suas preces pronunciant. Peracto eorum cantu, incipit Sacerdos cum toto populo submissa uoce cantare, quassando corpus in latus, nihil aliud præter hæc uerba, *La illah illellah*, id est non est nisi unus Deus, sic media ferè hora personat, ac mouetur. Huiusmodi autem orationes, et cærimonie, ut cantus, prædicatio, non fiunt singulis diebus, nisi tempore Quadragesimali & die festiuo, ut puta die louis, ab hora nona noctis, usq; ad duodecimam. Et ipsa dies Veneris, à quibusdam religiosissimè colitur.

DE

DE TVRCARVM

DE QVADRAGESIMALIA EORVM.

HABENT etiam Quadragesimam sua lingua *Orutz* appellatam, ieiunantes unum mensem, & unam hebdomadam singulis annis, at non semper eundem, sed si (uidelicet hoc anno) ieiunauerint Ianuarium, sequenti Februarium, pergentes serie, ita ut duodecim annorum decursu annum, & duodecim hebdomadas loco decimæ offerant Deo. Cum ieiunant, toto die nihil gustant, ne panem quidem, aut aquam. Deinde uisa stella, licet illis omnia manducare, præter suffocatum, & porcinas carnes. Suffocatum ab eis, *Murdar*, id est, cadauer siue immundum, & porcus *Domutz* uocatur. Quadragesima peracta, Pascha celebrant, eorum lingua *Bairam* uocatum, magna cum solennitate per triduum, oblinientes ungues manuum & pedum certo ceromate ab eis *Chna* appellato, quod ungues rutilos efficit: eadem quoque tinctura caudas equorum & pedes imbuunt, hic color tenacissimè heret, nec ablui, aut extergi potest: quamobrem nisi noui à radicibus ungues exierint, semper rutilantes apparent, sed de manibus frequenti lotionè potest deleri.

D 4 Mulieres

DE TVR, CEREMON:

Mulieres non solum ungues, sed & manus, atque pedes illo ceromate imbuunt.

DE CIRCVCNCL
SIONE.

V Tuntur circuncisione eorum lingua *Tsuneth* dicta, non octaua die more ludæorum, sed quàmprimum natus septimum aut octauum annum exegerit, sermonis iam peritus: idq; ipsis mysterium est, propter uerba confessionis, quæ ante circuncisionem requiruntur, erecto pollice manus *Parmach* dicto, hæc uidelicet, quæ supra ostendimus in templis descripta. Puer ob id non deferitur in templum, sed in domibus parentum circunciditur. Huic solennitati sæpe interfui, quæ ita se habet. Primò conuocatis amicis ad conuiuium, quibus satis delicata parantur fercula, ex omni genere carniū, quo ipsis uesci licet, & passim (ut apud ditiores) bos cæditur, in hunc excoriatum & exenteratum includunt ouem, in qua gallinam, & in illa ouum, quæ integrè assantur ad splendorem illius diei. Deinde inter epulas tempusq; cœnæ adducitur puer circuncidendus, cuius medicus illius artis glandem reteggit, & replicatam pellem

CÆREMONIIS.

Ilem forpîculis apprehendit: deinde quò metum adimat puero, ait se in proximum diem circuncisionem peracturum, atque ita discedit: mox simulans, quasi omîssum aliquid esset, quod ad præparationem attinet, ex improviso præpucium abscindit, uulneri parum salis, & bombasini apponens, iam uocabitur *Musfulman*, id est, circuncisus. Et die circuncisionis non induntur illis nomina, sed ipso die natali, quo in lucem eduntur, quæ talia sunt, & primo Regum, ut *Suleiman*, Solomon interpretatus. *Sultan Scelim*, id est princeps pacis, *Murath beg*, id est, desideratus dominator. *Mutstafa* & similia. Ducum, *Pirim*, *Hairadon*, *Hader*, *Ebrahim*. Minorum humilioris conditionis, quemadmodum sunt *Spahalar*, *Sauslar*, *Eminler*, *Behram*, *Memmi*, *Mehemmet*, *Alli*, *Ahmat*, *Tcielebi*, *Paiazith*, *Chatsun*, *Hutschref*. Cæteris omnibus, *Mutsa*, *Ionutz*, *Schender*, *Perhat*, *Ferro*. Captiuorum ac seruorū maiori ex parte *Seremeth*, quod nomen significat audacem, atque uelocem. Postea continuato trium dierum conuiuiō, circuncisus ducitur in balneum, cum maxîma pompa. Cum redit domum, ducitur per conuiuias, qui parata illi munera offerunt: Alij uestes sericeas, alij ciphos argenteos, alij pecunias, uel

DE TVRCARVM.

etiam equos. Mulieres quoque indusia, sudaria, & alia huiusmodi. Iuxta uoluntatem & opes unusquisque conuiuiarum donat. Fœminæ non patiuntur circuncisionem, sed tantummodo iam dicta uerba confitentes, *Musulman* efficiuntur. Si autem ex Christianis quispiam sua sponte confesso Mehemmeto circuncidi se patiatur, quod sepe contingit, propter grauissimum iugum, & onus tributî, talis ducitur per omnes uicos atque plateas ciuitatis, summo cum honore, & gaudio populi sonantium tympana: ipsi quoque dantur munuscula, postea immunis efficitur à solutione tributî, *Harracs* eorum lingua appellati. Et cupiditate huius lucri, multi Græci, quos *Vrumlar*, & Albani, quos *Arnautlar* uocant, circunciduntur. Si quis uel compulsus, ut puta qui Musulmannum feriret, uel uituperio afficeret, aut Mehemmetum blasphemaret (quod uidi Episcopo cuidam Græcorum sectæ, contigisse) circunciditur, illi nihil datur: à tributî tamen solutione liber erit, sicut & cæteri *Musulmanlar*, id est, Circuncisi.

DE SACERDOTIBVS EORVM.

Sacerdotes uerò, illorum lingua *Talismanlar*

CÆREMONIIS.

manlar uocati, parum uel nihil differunt à laicis, nec etiam à proceribus cæremoniarum, (quales apud nos sunt Episcopi) nec magna in ipsis doctrina requiritur, satis erit si Alcoranum, & Musaphum nouerint legere. Illi autem qui etiam interpretari secundum textum nouerint, peritissimi habentur: quoniam non uulgari lingua Turcica, sed Arabica à Mehemmeto sunt tradita, quòd nephas esse putant, si uulgari lingua interpretata describerentur. Eliguntur isti Pontifices à populo, stipendium autem a Rege pro labore accipiunt: Vxores habent, & habitum ut seculares. Si stipendium non sufficit propter multitudinem liberorum, mechanica tractant, ac libero etiam homine digna attingunt: præficiuntur scholis, aut libros describunt. Apud illos sanè nullos uidi typographos, sed chartam optimè parant. Alij alium quæstum faciunt, ut sartoris, sutoris, & similia.

DE MONACHIS

Non defunt illis Monachi *Deruislar* uocati, uarij quidem ac inprimis triplicis ordinationis. Primus ordo talis est, qui nihil proprij habentes, quasi nudi incedunt, præter pudenda pellibus ouinis tecta: & tempo-

DE TVRCARVM

tempore frigoris ad cooperiendum dorsum similiter pelle utuntur: latus, manus, pedes, & caput nullo prorsus tegunt uestimento. Exigentes Eleemosynam tam à Christianis, quàm à Turcis, *Alahici* petentes, quod significat, propter Deum. Hi deuorata herba *Maslach* uocata, in rabiem aguntur, adeò ut per pectus totum in transuersum uulnus ducant, itidem per brachium uel nullo dolore dissimulato, & fungum arborum incensum capiti, pectori, manui superpositum non remouent, donec in cineres resoluatur.

Aliud genus uidi, qui incedunt pertusa uerpa, siue mentula, & incluso annulo aereo ponderis trium librarum, à coitu discussi, obseruandam castitatem.

Tertium genus rarò egreditur, sed manent die noctuq; in templis, habentes in angulis templorum tuguriola, sine calciamentis, uestimento, discoperto capite, nihil gestantes, præter unam camisiam, multis diebus ieiuni, orantes, ut Deus ipsis futura reuelet, quos rex Turcarum bellum moturus consulere solet.

DE

CÆREMONIIS.

DE REVERENTIA, quam exhibent Machometi traditionibus.

TAntam reuerentiam Turcæ Machometi traditionibus & statutis præstant, ut non solum Deum (quod nostris plerunque accidere) non blasphemant, imò schedam quomodocunque scriptam in terra iacentem si reperierint, erectam, & sæpius deosculatam, in rimam aliquam parietis positam, obstruunt: dicunt peccatum esse, si literæ quibus nomen Dei & lex Machometi describuntur, pedibus conculcentur. Et nemo audet Christiano, uel alterius fidei seu religionis homini uendere Alcoranum, aut alia eorum scripta, ne abiecta palpentur pedibus, uel immundis manibus contrectentur, alioquin capitis poena plecterentur, Quare in hac re nobis profectò meliores dici possunt.

DE SCHOLIS IPSORVM

HAbent quoq; loca ad instituendum *Ochumachgirleri* eorum lingua appellata, & suos Doctores quos *Hogfialar* uocant, tam masculos, quàm fœminas, separatim

DE TVRCARVM

tim tamen instituunt, masculi masculos, & foeminae foeminas, Astronomiam, Philosophiam, Artem poëticam. Inter discendum clara uoce clamantes, ad latus corpora mouent. Musicam non norunt artificialem, sed fingunt carmina ad praescriptas regulas, quae ita se habent. Quodlibet carmen undecim debet complecti syllabas. Placuit itaque exempli gratia haec pauca inferere.

CARMINA AB IPSIS BETHLER DICTA.

Birechen bes on eiledum derdumi
Iarà dandam istemiscem iardumi
Terch eiledum zachmanumi gurdumi
Ne ileim ieniemezum glunglumi.

Sunt enim carmina amatoria, Dæ ipsorum lingua *Asih* uocatæ, id est, Dæ amoris, quorum interpretatio hæc est de uerbo ad uerbum.

Birechen, id est, ex una. *bes*, id est, quinque. *on*, id est, decem. *eiledum*, id est, feci. *derdumi*, id est, tribulatione mea.

Iaradandan, id est, à creatore. *istemiscem*, id est, postulauit. *iardumi*, id est, auxilium.

Terch eiledum, id est, neglexi *zachmanumi*, id est,

CÆREMONIIS.

id est, patriæ meæ. *gurdumi*, id est, uisitationem.

Ne, id est, Quid. *ileim*, id est, faciam. *ieniemezum*, id est, non possum uincere. *glunglumi*, id est, mentem meam.

DE MATRIMONII CONTRACTIONE.

Matrimonium eorum lingua *Eulenmech* uocatum, tale est. Coeunt nuptiæ sine iuramento, accipiunt plane indotatas, propemodum emere coguntur, contrario (quàm olim apud Romanos) more, ubi gener emi solebat, non nurus. Nihil habet sponsa in corpore cultus uel ornamenti, quod non cogatur à foceris redimere. Diuortium apud illos faciunt improbi mores, uel infœcunditas: cognoscit de istis rebus iudex ipsorum. Inter seruos emptos etiam matrimonium permittunt, sed geniti ex illis uernæ fiunt.

DE PEREGRINATIONE ILLORVM.

Peregrini, eorum lingua *Hagfilar* appellati, loca ab ipsis sancta habita inuisunt, uide-

DE TVRCARVM

uidelicet *Mecham*, *Medinum*, ut nostri Hierosolymam, ibi aiunt *Mehemmetum* obiisse: sed non minus quæstus gratia quàm religionis & deuotionis. Ibi uiso calciamento *Tsaroch* uocato, quod inauratum solummodo à testudine templi pendet, coemptis subtilissimis telis, *Chumas* dictis, in patriam regrediuntur magno cum lucro. Et cum redierint, alij uestant deuotionis gratia aquam in utribus plateatim, idq; obujs sidentibus gratis offerunt, alij rem suam agunt, & si qui in itinere pereunt quocunque modo, etiamsi non ueniant *Mecham*: nihilominus in peregrinorum numero habentur.

DE MIRACVLIS

Machometi *Mecheq* factis, & quæ modernis quoq; temporibus, aiunt eum facere.

Nescio miraculane uel miraculosas nugas potius dicam, quæ sunt scripta in eorum libro *Mehemmedini* dicto. Aiunt enim, quod sibi etiam persuasum habent, quòd cum *Mecha* extrueretur, Deum per Machometi preces montibus iussisse, ut lapides ad ædificandum *Mecham* quisq; adferret: cumq; quisq; montium decimam lapidum

CÆREMONIIS.

pidum attulisset, & ex his *Mecha* extructa, & completa fuisset: quidam mons *Araphat dagh* dictus, quum cæteris, ex longinquiribus partibus ueniens tardior esset, & *Mecham* extructam uidisset, cognouissetq; eius lapidibus opus non esse, cœpit flere amare. Quem quum Machomet flentem uidisset causamq; eius doloris intellexisset, dixit: Esto bono animo, inquit, & noli tristari, sed depone in eo loco, illi demonstrato, decimam tuam: & quisquis super eum lapidem non orauerit, illius peregrinatio inutilis, ingrataq; fiet. Et percussit Machomet lapidē pede, & eduxit ex illo aquam ad potandum inutilem, imposuitq; illi nomen *Abzemzem* sui, id est, purificationis aqua, ex qua omnes eorum peregrini in uasculo secum domum deferre solent: & dum quispiam eorum moritur, uestimenta quibus cadauer ab eis inuolui debet, ea aqua asperguntur in remissionem omnium scelerum eorum.

Dicunt etiam, quod nemo potest *Mecham* uenire, quin aduentus eius Machometo sit cognitus, qui postea custodibus (qui omnes sunt eunuchi) per eum reuelatur: & si talis *Hagij*, id est, peregrinus raptor fuerit

E aut

DE TURCARVM

aut sceleratus, seu Christianus, uel alterius religionis homo, dicti custodes prohibent illi Mecham ingressum. Cæterum cadaver eius ibi non est, ut quidam aiunt, sed forma imaginis in muro templi, persona Machometi impressa: illam deosculantur, & ita domum redeunt. Talia enim sibi mendacia loco miraculorum illi infideles per Machometum habent persuasa: & multo magis ridiculosa, quæ profectò pudet me hic adferre. Velim tamen ut generosus lector interrogaret aliquem Turcarum, si ita sese res habeant, tunc affirmabit peregrinum meram ueritatem narrare.

DE ELEMOSYNÆ EORVM.

Habent xenodochia *Imareth* appellata, Hex testamento Regum condita, ubi datur cibis pauperibus atque peregrinis, sed alibi alius. Sunt qui dant orizam *Pirrimets* *Tforbâ* dictum cum carnibus: alibi *Boghdaï*, qui fit ex tritico, pro obsonio: additur panis satis magnus: potus quem præbent est aqua. Cæterum pernoctandi ibi aut dormiendi locus nulli conceditur, sed habent alium pernoctandi publicum *Charuatfanrie*, ubi

CÆREMONIIS.

ubi gratis recipiuntur hospitio: non habent tamen lectos, sed in scæno uel stramine sub tecto dormiunt.

DE VICTIMIS EORVM.

Immolant etiam uictimas, sed plerumque uotiuas *Chorban* tam Turcica quam Arabica linguis uocatas, in morbo enim aut periculo ouem uel bouem, pro cuiusque opulentia in, certis locis se sacrificaturos promittunt, uoti deinde uictima non comburitur in holocaustum, ut Iudæis mos est, sed mactato animali, cutis, caput, pedes, & quarta pars carnis sacerdoti præbetur, altera deinde pars datur pauperibus, tertia uicinis. Cæteras reliquias ipsi uictimatores sibi, & comitibus parant ad uestendum, neque tenentur uoto, si è morbo uel periculo erepti non fuerint. Omnia enim illorum conditio nalia sunt: dabo si dederis. Similis etiam apud Græcos & Armenios, & cæteras nationes Asiaticas Christianæ religionis cultus obseruatur.

DE LEGATIS ET TESTAMENTIS.

E n Si

DE TVRCARVM

SI quis ex Musulmannis moriens testamentum condere constituit, talia ferme legata fiunt, adhibitis amicis & uicinis: ut aut riuos deducere ex longinquis partibus ante aliquod hospitale, aut templum, siue in locum aridum, qui frequentatur ab hominibus *Hairitsi*, id est, pietatis gratia, *Gniani*, id est, pro anima. Alij captiuos, & emptitios seruos legant liberos faciendos. Mulierculæ autem (ut hoc genus præ cæteris superstitiosum est) legant pecuniam militibus, pro certa cæde Christianorum, Id putant magnò ad salutem suæ ipsarum animæ prodesse. Reges uerò templa, hospitalia, extruenda constituunt, & alij si qui sunt potentes.

DE CÆREMONIIS DEFVNCTORVM.

VBi quis moritur ex ipsis Musulmālaris masculus, tunc masculi funus curant: si foemina, foeminae. Abluunt cadauer, ac nitidissimis lineis induunt, postea efferunt extra urbem in locum aliquem: ne phas enim est in templis sepelire. Procedunt ceteroquin cum candelis Monachi illorum, subsequuntur sacerdotes cantillantes inter-

CÆREMONIIS.

rim, donec ad sepulturæ locum perueniant. Quòd si pauper fuerit ille defunctus, pro laboribus religiosorum plateatim collectæ pecuniæ solent illis offerri.

DE ÆDIFICIO SE RVLCHRI TVLBE DICTO.

CONDITORIO superædificatur (ut puta Regio) templum, ipsi enim Reges in urbe sepeliuntur: Diuitum & pauperum instar altaris in eam altitudinem, ut bestiae insultare, aut locum conspurcare non queant. Sæpius eò cum luctu redeunt, & inferias ciborum monumento superposito, panes, carnes, caseum, oua, lac, nouendialis cœna, more Ethnicorum, pro anima defuncti deuoratur à pauperibus, aut auiibus cœli, & formicis. Dicunt enim æquè gratum esse Deo, offerri eleemosynam tam brutis egentibus quàm hominibus, cum ob amorem Dei offertur. Multos uidi, qui auiculas reclusas, data pecuniâ ualoris auiculæ, euolare iusserint, alios panem piscibus in flumen projicere amore Dei, dicentes se pro tali pietate erga egentes mercedem amplissimam à Deo consecuturos.

DE TVRCARVM

DE MILITIA

FORVM.

HAbent omnes unum Regem qui illorum uocabulo *Huncher Othmanlardan Sahitsultan Suleiman*, modernus ita appellatur ab eis, id est, Imperator ex Othomanis Sahi princeps Solomon, qui nunc habet filium primogenitum uiginti (uel circiter) trium annorum *Mulstafa* uocatum, excellentem suos antecessores tyrannide, atque crudelitate, sæpe insidiantem patri, ut si quomodo posset illum occidere, ob libidinem dominij. Sed quomodo à patre interfectus sit, in fine huius libri dicitur.

Habet Rex sub se duos duces siue Satrapas *Tsangiach Begler* uocatos, Europæam & Asiaticum, quibus subsunt præsides minores *Timargilar* dicti, quorum imperijs parent milites ordinarij, qui si cessant dum ad expeditionem euocantur, suspendio poenas luunt. *Bassalar* qui interpretantur capita, plures sunt: ñ propter consilium semper Regem comitantur. *Sulihartlar* quoq;, qui sunt stipatores corporis illius, semper post tergum eius succedere solent, unâ cum *Capugtsibegler*, id est, cubicularijs. *Iazitgtsibegler*,

RE MILITARI.

ler, id est cancellarijs. *Eminler*, id est, tribut exactoribus, uidelicet puerorum, & pecuniarum. *Spahalar*, id est, leuis armaturæ militibus equestribus, multis *Vlachlaris*, id est, nuncijs: & alijs huiusmodi continuè aulam sequentibus.

DE CONDIIONE

PROCERVVM.

NVllus ex Satrapis possidet prouinciam aut ciuitatem aliquam iure hereditario, quam post obitum liberis uel suis successoribus possit relinquere sine consensu sui regis. Sed si aliquis Ducum, uel principum certas possessiones cupit habere, id illi conceditur hac conditione: Initur ratio precij, & redituum illarum possessionum. Cognoscit & Turca, quot milites alij annuo illo censu possint, tunc satrapa illi cogitur habere illum numerum militum semper promptum, ad omnia imperata, alioqui capite plectitur: Nihilq; eum à belli comitatu potest excusare, quàm sola aduersa ualitudo. Et si quando Turcæ placuerit eum priuare tali beneficio, in eius est libertate: si autem non deponitur, suum est usq; ad mortem. Post obitum, si successores defun-

DE TVRCARVM

At pactum obseruare uoluerint, admittuntur: sin secus, alijs prouidetur. Si aliquando aliquis istorum procerum cum rege loquitur, oculos humi defigit, non audens illius uultum contueri.

DE BASSIS, QVOS

Consiliarios, seu Cancellarios, aut potius Secretarios possumus intelligere.

OMnes Bassæ plerumque sunt eunuchi (prout mihi narratum est cum essem mancipium cuiusdam Constantinopolitani satrapæ) qui sunt cæteris eius proceribus, exceptis Sangiachis, potiores apud Turcam, & omnes ferè ex raptis Christianorum filijs in eam dignitatem prouehuntur. Nullus tamen eorum etiamsi habeat filiam Turcæ in uxorem, ut Hrustan Bassa habet, donatur castello, pago, seu uilla, quod hereditario iure possideat: sed si in aliquam dignitatem effertur, illam uel ad mortem, uel donec Turcæ placet, habet.

DE OBEDIENTIA

quam Turcæ suo Regi præstare coguntur.

Nemo

RE MILITARI.

Nemo neque ex Ienitseris, uel Proceribus armatus, uel gladio accinctus, habet licentiam per ciuitatem incedere: nisi quum Turca uenandi aut orandi gratia palatium egreditur, & si qui sunt custodes ciuitatis aut officiales, baculos gestant: qui ubi litigantes, uel alteri iniuriam seu calumniam inferentes reperiunt, fustibus eos puniunt. Neque quispiam illi loquens, audet eius faciem intueri, sed in terram procidens deosculatis pedibus eius, fixis in terram oculis sibi loquitur.

Et dum Veredarios cum literis suis, ad aliquos rectores prouinciarum mittit, quorum equi in itinere ubi defatigati, & ueloci cursu lassi fuerint, facultatem habet Veredarius quoscunque in uia repperit, equis deicere: qui si in itinere neminem offendit, ad Ciuitates, uel pagos diuertit, *Cadiam*, id est iudicem aggreditur, qui, si illi equum non inuenerit, ante ostium domus suæ suspenditur, & hanc ab causam pauci equis, sed asinis utuntur. Et quum talis Nuncius ad eos, ad quos missus est peruenirit, a quibus honorifice exceptus, literis eorum Regis magna cum humilitate acceptis, & deosculatis, mandatis eius mira celeritate exequutis, di-

E s mitti-

DE TVRCARVM

mittitur. Nemo ibi princeps qui illi contradicat, nulla Prouincia uel Ciuitas (ut fit apud nos) quę rebellet, nullus demum qui illum non timeat.

QVO PACTO TVRCÆ VIRES DIMINVVNTVR.

TVrcarum Imperator ex æquo omnes Prouincias suis Proceribus, ea tamen conditione distribuit, ut eius Prouincię redditibus miles continue, tam tempore pacis quam belli alatur: nunquam vires occiso milite amittit, nisi amittat & prouinciam. Exempli gratia, si Imperator Turcarum nunc habeat quadringentos milites, quorum centum Hungarię prouentibus sustententur, ibi amissa Hungaria amittit centum milites: si uero nullam amittit Prouinciam & totum amiserit militem, nihil amisit: quia in eorum loca etiam si plures cupit, inueniri facile possunt: non secus quam apud nos beneficia Ecclesiastica uel alia officia uacantia, facile possessorem inueniunt.

DE CONDICTIONE CHAZILARIORVM.

Milites

RE MILITARI.

Milites Chazilar uocati, strenui, & iure militari miro modo exercitati, qui in primo congressu lanceas frangunt cum aduersarijs suis, nulla prorsus armatura, præterquam clypeo, hasta, framea utentes more nostratum, ut puta lorica, galea: sed fractis hastis, euaginata framea, clypeo sese defendentes, uiriliter pugnant, semper capiti, manui aduersariorum insidiantes, aduersarios totis uiribus extinguere nitentes. Punctura autem gladij hostem, uel equum ferire, non laudi, sed ignominie ducitur apud eos.

Hi omnem uitam, & salutem in protectione Fortunę Deę, ipsorum lingua Nas^{sup}, siue C^{sup}utara dicta, habentes, cuius apud omnes prouerbium istud celebratissimum est: lazilan Gelur Bassina, quod ita potest interpretari linnua Latina, lazilan, id est scriptura: Gerlur, id ueniet: Bassina, id est capiti, quasi dicerent, quicquid die natiuitatis uniuscuiusvis Fortuna Dea capiti inscriptis, id euitare impossibile erit, etiam si latitauerit in arce inexpugnabili. Horum enim gesta carmine in historijs descripta, ab omnibus recitantur, ut & ceteri eadem audacia (honoris & laudis studio excitati) fortiter, & intrepide hostem aggrediantur. Cæterum pro

DE TVRCARVM

pro qualibet uictoria talium, stipendia duplicantur, ita quod omnes prædicti equestres debent regem sequi, instructi his armis, lancea, framea, sagittis, claua ferrea: alij habent clypeos, alij non, & semper accipiunt stipendium, tam tempore pacis, quam belli.

DE ORDINE

PEDITVM,

Primus ordo peditum est *Solachlarum*, id est, sagittariorum, tales utuntur arcu, sagittis, frameis, differunt pileis a lenitseris. Secundus ordo est lenitserorum, illi etiam habent arma similia *Tsolachlarum*, pro arcu tamen & sagittis hircabuso utuntur, & una securi. Tales omnes collecti a Christianis ibi degentibus sub tributo, ut abrepti circumcisi, in loco *Tsarai* dicto, educati, contra Christianos pugnant strenuissime, & habent satis exigua stipendia uictui: uidelicet alius quatuor, alius quinque, uel sex nummos *Abtse* uocatos, qui sexaginta Coronatum conficiunt: & hi sub poena uitæ non possunt equitare, nisi ægrotent. Reperiuntur etiam ex filiis Turcarum facti lenitseri quamplurimi.

Tertius ordo peditum *Azaplarum* est, quorum

RE MILITARI.

quorum finito bello finitur & stipendium: & sunt omnes filij Turcarum. Tales utuntur longiori hasta, framea, pileos habent rubros, uel alterius coloris ex panno, cum quatuor angulis corniculatis, *Tachia* dictis, & differunt a lenitseris & *Solachlaris* uestitu atque armatura: tales perfodiunt hostium equos in bello. Deinde aliud genus peditum ex *Vualachia* sectæ Græcorum, *Voinichlar* uocati, hi nihil aliud habent stipendij a Turca, quam quod immunes sunt a tributis solutione, & decimis. Tales tenentur ociosos equos Regis Turcarum proprijs sumptibus alendo, curamque illorum gerendo, ducere tempore belli.

DE TENTORIIS REGIS

TVRCARVM.

CVM Constantinopolim relinquens Turcarum Rex ad bellum proficiscitur, duo usurpans tentoria, cognomento *Satorlar*, cum hodie alterum ad proximam mansionem figitur, ut ibi postero die recipiatur. Magnitudo tabernaculi tanta est, ut procul uisentibus urbs uideatur: proximo castrametantur Principes, & ambiunt Regis sui tabernaculum: deinde equites, qui uel singuli,

DE TVRCARVM

guli, uel terni tentorium habent. Etiam pedites habent propria tabernacula, id enim ex disciplina habent, ne quis sub dio cubet. Ituro exercitui stratores uiam faciunt, hinc inde collocantes acruos lapidum, uel strues lignorum, ad indicium uiae, adeo ut ne in tenebris quidem facile erretur. Mouent se media nocte, & usque meridiem sequentis diei in agmine sunt.

Inter equitandum Rex in medio duorum Bassalarum cum illo colloquentes incedunt, quos praecedunt aliquot lenisferorum ordinis milites in equis, ferentes candelas ardentes : & hoc fit tempore noctis obscuro. Deinde *Tsauslar*, id est, Capitanei, clauas habentes ferreas, undique cuspidatas, pellunt homines a conspectu Regis, ad iactum, uel cursum sagittae, ibi *Sulibtarlarum*, id est stipatorum copia, inter quos currus cynedis pleni, in usum Turcae, & Procerum. Subsequuntur & praecedunt iam dicti Duces cum maximo milite equitum, & peditum, & diuersae conditionis hominum, alij habentes stipendia, alij quaestus gratia & lucri, masculi tantum, nullas secum ducentes mulieres.

DE

RE MILITARI.

DE VECTURA ANIMALIUM.

Deinde sequitur multitudo Camelorum, mulorum, equorum (interdum solent & Elephantes eorum lingua *Phil dictos*, deducere) portantes uictualia, tentoria, & similia militi necessaria. Et ubi figitur tentorium Turcae, ibi iam singula suo ordine tanquam in urbe parari debent. Ibi locus Sartorum, Pistorum, Macellariorum : alij parant epulas carnum omnium generum, qui si non potuerint habere carnes recentes, tunc exponunt ea quae ab animalibus uehuntur, uidelicet, panes bis coctos, carnes siccas, *Pastarna* dictas, caseum, lac coagulatum. Sunt enim patientissimi famis, sitis, frigoris.

Raro hospitantur in urbibus, sed in agris sub tentorijs, circa foenilia & riuos, maiorem gerentes curam animalium, quam sui ipsorum, paruo & satis uili cibo contenti, uidelicet, dicto lacte coagulato aqua temperato, & immisso pane, uel recenti, uel bis cocto, serui pariterque domini. Ibi silentium tempore noctis magnum, adeo ut captiuos fugientes negligant, ne clamor excitetur, ob poena

DE TVRCARVM

poenam iniunctam: sed cum uadunt cubitum, & cum surgunt ad proficiscendum, omnes alta uoce clamant hæc uerba, ter repetentes, Allah Allah Allahu, id est, O Deus, ter repetitum.

DE IVSTITIA QVÆ EXERCETVR IN BELLO.

Tanta seueritas disciplinæ fit in bello, ut nemo militum ausit aliquid iniuste rapere, alioquin sine misericordia puniretur: habentur enim inter eos ordinarij custodes, siue defensores earum rerum, quæ in uia occurrunt militi, ut pueros octo uel decem annorum portantes uehales panes, oua, fructus, auenam & similia. Tenentur quoq; defendere dicti præfecti hortos fructuum circa uiam sitos, adeo, ut nec ipsi audeant unum pomum, uel huiusmodi simile, sine licentia possidentis carpere, alioquin & tales capitis poenam luerent. Cum essem in exercitu Turcæ in expeditione contra Persas, uidi Tspahiam una cum equo, & ministro decollari, quod soluius equus arua cuiusdam ingressus fuerat.

DE

RE MILITARI.

DE FESTO CELE- BRANDO OB VICTORIA AM TVRCÆ.

Cum renunciatum fuerit de uictoria, in omnem lætitiâ sese effundunt ciuitates. Noctu autem sub primam facem, auspiciantur triumphalem istam festiuitatem, funalia cereæ tedæ, faces, ubiq; disponuntur: stragulis, aulæis, uestibus holosericis ædes uelantur, & uia, qua intraturus est Imperator Turcarum. Triumphum autem uerum reportat Constantinopolim, ubi continue residet, si non agit bellum in aliquas regiones. Legibus tamen tenetur tribus annis elapsis ipsemet suscipere expeditionem in regiones Christianorum, pro amplificatione regni, uel defensione.

DE VENATIONE EORVM.

NVlla natio sub Sole tantum gaudet uenatione, quantum Turcica. Penetrant enim insequendo feras loca aspera & montuosa in equis, capientes diuersa animalia, & si animal extinctum à canibus suffocatum

F tum

DE TVRCARVM

tum fuerit, illa non uestuntur neque ipsi, sed nec Christiani inhabitantes illas regiones. Et si casu occidunt aprum, dant illum Christianis illarum regionum, quia Musulmanis prohibitum est uesci porcorum carnibus.

DE OPERARIIS ET AGRICOLIS.

RUSTICI per seruos suos agros colunt, qui decimam dependunt suo Imperatori. Opifices uero artibus mechanicis se sustinent. Qui ocium colunt, fame contabescunt. Mercaturam quoque strenue exercent. Aliam minorem, quam nunc Natoliam uocant, Arabiam, Aegyptum peragrant, ad Venetos sese deferunt.

Balnea in singulis ciuitatibus habent, ubi solenni more, bis, uel ter se lauant. Si redunt urinam, mutonem siue mentulam lauant, si uentrem soluunt, podicem abluunt: idem fit a mulieribus, quos sequuntur serui, uas aquae plenum gestantes, masculum masculus, & foeminam ancilla. Et cum ex-
eunt

AGRICVLTURA.

eunt lauatum, mulieres ungunt se quodam genere unguenti, quod post mediam horam pilos cadere facit, uiri ipsimet radunt mutones, nec quouis modo sinunt crescere pilos, sed singulis mensibus bis uel ter faciunt, tam masculi quam foeminae: & maxime cum templa frequentant, alioquin ignibus (ut uiolatores sacri loci) traderentur. Habent etiam diuersos artifices, ut sartores, futores, auri, argenti, & omnis generis metalli fabros, similiter carpentarios, pictores, lapidas, sed non tam subtilis & praestantis ingenij, ut in istis partibus nostris.

DE IUSTITIA APUD CIVES.

IUDICem omnes habent eundem, tam Christiani, quam Turcae: ex Musulmanis tamen unum electum, qui ex aequo omnibus ius ministrare tenetur. Si quis occidit, ipse quoque mortem subire debet. Si quis furatur, aut uiolenter rapiat, suspenditur. Ut contingit Ienisero cuidam, qui mulierculae cuiusdam portantis in forum uenale lac ebiberat, non soluendo precium, cum accusatus coram Iudice negaret factum, pedibus sursum suspensus, chordaque per medi-
F 2 um

DE TURCARVM.

um ligatus, lac statim euomuit, atq; ilico iudicio strangulatus. Hoc me præsente in Damasco contigit, cum ex Armenia Hierosolymam proficiscerer.

Si aliquis adulterium commiserit, masculus in carcerem coniectus, post aliquot menses pecunia redimitur: & mulier uidelicet adulterata, super asinam uicatim & plateatim ducitur, flagris cæditur denudata, & lapidatur uiscera bouis in collo habens.

DE AGRICVLTURA.

TAM Christiani, quàm Musulmani, agros, uineas, & pascua colunt, habentes frumētum simile nostrarum regionum, tritici, milij, hordei, auenæ, filiginis, fabarum, & omnium generum legumina: insuper oryzam in abundantia, lini, bombacis, plusquam hæ regiones. Vineta quoq; utraq; gens possidet, fructu eius uarie utentes. Christiani uinum conficiunt, & Turcæ mel eorum lingua *Pecmez* uocatum, uas passas quasdam ita medicantur, ut semper & uisu, & gustu recentes appareant, has *Vzum Turfi* uocant.

De fructibus in magna copia habent.

ibi

AGRICVLTURA.

Ibi peponum, melonum, cucumerum, suo tempore horti & agri repleti. Ibi nuces, poma, pyra, mala punica, nuces castaneæ, ficus, cerasa, poma narranza, & alia id genus uili precio, sed non in omni regno. Sunt etiam loca ut passim in Cappadocia & Armenia minori, ubi nihil horum (propter ualidum frigus) possunt habere.

DE DIVERSITATE ANIMALIVM.

HAbent opiliones *Sobanlar* appellatos, hi semper in solitudine degunt, & ad pabulum singulis fere mensibus sedes mutant, nullas prorsus domos, uel possessiones præter tentoria, & greges armentorum possidentes, sed pascunt camelos, mulos, equos, boues, oues, & hœdos: conficiunt caseum, butyrum: tondent lanam, inde faciunt penulas *Ghepenech* appellatas, tapetia, ea uendunt & inde emunt frumentum, ad uictum suæ familiæ. Omnes prædicti dependunt decimas Regi Turcarum, de omnibus quolibet anno creatis animalibus. Insuper Christiani sub tributo uiuentes, coguntur dare tributum, uidelicet, de quolibet masculo unum coronatum, & quod est crudelissimum.

DE TVRCARVM

mun, etiam filios omnes uxores non habentes, uel abripiunt, singulis quinque annis perlustrantes domos eorum.

DE AEDIFICIIS DOMORVM.

IN aedibus non multa magnificentia, praetereaq; latericio opere constant, duplici ex materia: sunt enim lateres, alij fornacibus, alij sole excocti. Tecta cuneatim coeunt, quemadmodum hic, & hoc in tota Europa: sed in Natolia tecta plana sunt in modum tabulati, sine ullo festigio, sciphones, & canales aquae pluuiam demittunt, quae ad illos per Cylindrum deuoluitur.

DE VESTIMENTIS EORVM.

CVLtus illis ex materia lanae, lini, & ferici, satis magnificus, ueste *Chautan* uocata, utuntur stricta, laciniola, & usque ad talos proluxa, brachias nostras detestantur, ut nimium pudenda exprimentes. Indusia *Gumlech* dicta, sudariola uiolaceo colore tingunt, caput illis aggestu pepli in turrim edificatur, & in pyramidem turbinatur, & talis

AGRICVLTURA.

lis pileus *Tulbent* siue *Salma* eorum lingua uocatur. Mulieres diuitum uelata facie incedunt, nunquam alienis uiris uultum aperiant, nunquam forum frequentant. Calciamenta *Babucs* uel *Csisme* dicta, tam uiro- rum quam mulierum, in solo suppositum habent, ut diutius illis uti possint.

DE CIBARIIS IL- LORVM.

VTuntur & ipsi quoque non pessimo pane *Echmech* dicto, nigro & albo, quemadmodum & nostrates, sed illi spargunt quoddam genus seminis *Sussam* uocatum, super recentem panem, postea coquitur, quod tribuit magnam suauitatem manducantibus, quo nusquam utuntur nostri, praeterquam in Hispania passim in quibusdam locis, uidelicet in regno Granatae, & circa Ciuiam. In edulijis illis multiplex ars, & uaria conditura: cibis uero maxime solennis est, plus ex oryza, ita addensata, ut partes inde manibus decerpantur. Piscium mira abstinentia. Carnibus omnibus utuntur, praeter porcinis. Nullae ibi tabernae hospitij designatae, aut publica diuersoria, quemadmodum apud nostrates, tamen in

DE TURCARVM

plateis diuersa uenduntur cibaria, & alia huiusmodi ad uictum necessaria.

DE POTV ILLORVM.

TRiplex illis potus: Primus ex saccharo, ab illis *Secher* uocato, aut melle diluto aqua *Tserbeth*, appellatur potus. Secundus ex uuis passis detractis acinis in aqua decoctis, additur deinde aqua rosacea, & aliquantulum ueri mellis, & hic potus *Hossaph* uocatur, & uenditur ubique locorum in Turcia, est enim dulcis & inflat uentrem. Tertius fit ex illo defruto *Pechmez* appellato, quod ex musto factum, speciem mellis præ se fert gustu & uisu, diluitur enim aqua, & datur seruis ad bibendum.

DE MODO SEDEN DI, ET COMEDENDI.

Cum manducandum est, subiiciunt stercoras *Hacser* uocatas, deinde insternunt tapetia, aut puluinaria. Alij in nuda humo discumbunt. Mensa illorum *Tsophra* dicta, ex corio fit, & explicatur, & contrahitur, ut marsupium. Non assident nostrorum more,

AGRICVLTURA.

re, nec discumbunt ueterum ritu, ut cubito innitantur, sed decussatim pedibus inter se complicatis more sartorum: antequam cibum sumant oratio præmittitur.

Raptim comedunt, & magno silentio, interim omnes uxores in abdito tenent: serui uero post duodecimum annum, non permittuntur domum, ubi mulieres sunt, ingredi, sed infra duodecimum annum pueri ingredienti, & egredientes deferunt maioribus necessaria, qui in alia domo segregati procul habitant. Captiua uero non habent licentiam egrediendi foras, nisi cum mulieribus Turcarum cum uadunt in balnea lauatam, uel alio extra urbem recreationis causa in hortos & uineas (quod sæpe facere solent) sed semper in domibus latitantes operantur, nec permittitur illis cum captiuis seruis conuersari, prout suo loco, uidelicet in sequenti capitulo de Afflictione captiuorum, legentes latius intelligere poterunt.

*

F 5 SALV.

SALVTATIO
TVRCARVM PERSA-
RVM ET ARABVM, HÆC
EST.

Sellam alieh Tsultanum.
Pax tibi Princeps.
Sellam aliech Baba.
Pax tibi Pater.
Sellam aliech Ana. Pax tibi mater, &c. Ita
& alios seriatim secundum dignitatem per-
sonæ salutare licebit.

RESPONSIO.
eorum.

Alechmi Sellam Rachmatullach.
Et tibi quoq; pacem donet misericors De-
us.
Berechyat tseudigum.
Benedictionem amice mi.

DIALO-

DIALOGVS IN-
TERROGATIONVM, ET

responsionum Turcæ cum Christi-
ano. Et primo Turca ad Chri-
anum hoc modo.

Handa gidentfen bre Giaur?
Quo uadis ò Christiane?

RESPONSIO
Christiani.

Stambola giderum Tsultanum.
Constantinopolim uersus pergo Princeps.
TVRCA.

Ne issum uar bu memlekette?
Quid negotij habes in his regionibus?

CHRISTIANVS.

Bezrgenlik, ederum, Affendi,
Mercaturam exerceo Domine.
uel, Maslahatom, uar, anadolda.
Mihi negotium est in Asia.

TVRCA.

Me habar seizum gilerden?
Quid noui fertur in uestris partibus?

CHRISTIANVS.

Hits neste bilmezom tsa dimege.
Nescio quid noui scire cupis, ut dicam tibi.

TVRCA.

Hioldassum

DIALOGVS.

Hieldassum uarmi tseumle?
Est ne tibi comes?

CHRISTIANVS.

Ioch, Ialanuz, gheldum,
Non, sed solus, ueni.

TVRCA.

Benumle, gelutmisun?
Mecum placet ne uenire?

CHRISTIANVS.

Irachmider tseum iataghom?
Est ne procul tuum hospitium?

TVRCA.

Iachender bundan gustereim tsa.
Prope est, hinc ostendam tibi.

CHRISTIANVS.

Gel ghusteriuere Allaba tseuertson.
Veni ostende, si Deum Amas.

TVRCA.

Kalch iochari tur honda.
Erige te sursum, sta hic.

CHRISTIANVS.

Hanghi darastan der bilmexum.
In qua parte est, nescio.

TVRCA.

Tsag eline bacha ghun doghtusine
Ad dexteram respice ad orientem.

CHRISTIANVS.

Bir buch eum atfarhibi

Vna

DIALOGVS.

Vna alta domus tanquam castellum
gurunur omider?

apparet, illudne est?

TVRCA.

Gershfon oder, iaken degbilmi?

Verus es, illud est, prope nonne est?

VALEDICTIO.

CHRISTIANVS.

Alaha tseamarlodach tseu

Deo commendo te,

Ben oraa gitmezom.

Ego illac non ibo.

TVRCA.

Bre neden korkartson? nitcie gelmetson?

He quem times? quare non uenis?

CHRISTIANVS.

Benum iolum oraa deghelder.

Meum iter illac non est.

TVRCA.

Vargeth tsagloga eier ghelmeson.

I bonis auibus, si non uis uenire.

CHRISTIANVS.

Gegsien hair olison.

Nox fausta tibi sit.

TVRCA.

Aghbate hair olison.

Et

DIALOGVS.

Et tibi *foelicior.*
Ben *kurtuldom tsoch succor Allaha.*
Ego liberatus sum, summa laus Deo.

Hæc pauca Turcicæ linguæ uocabula
tibi non necessitatis sed delectationis gratia
generose lector adiunxi: ut scias
quam sint crassa atque barbara.

Faxit Deus Opt. Max ut
illis nostra magis, quā
nobis eorū sint ne-
cessaria. Va-
le.

IOHAN

IOHAN. GOT. CHRIS-
TIANO LECTORI.

Afflictum à Turcis uis Christum noscere Lector?
Membra libro hoc Christi dilaniata teges.
Christiadum ut manibus manicas funesq; lacertis,
Et collo iniiciat uincula Turca serox.
Vt pecudis ritu hos uendat, (si fortè quis æger
Occidat, ille feris obuia præda iacet.)
Vt profugi trabibus nantes mergantur in undis
Passim: bis captos ut mala dira premant.
Fiat ut & Christi mystes agitur aselli,
Lignum uendat, oues pascat, aretq; solum.
Vt Mahometæo iuuenesq; senesq; tyranno
Annua dependant lege tributa pari.
Vt doleat mater coram sua pignora cernens
Seruitio abduci Rex Solymanne tuo.
Denique tormenta inuenies hoc scripta libello
Horrida, Christiadum quæ pia turba luge.

DE AFFLICTI
ONE TAM CAPTI
VORVM, QVAM SVB TRI
buto uiuentium Christianorum

Caput 2.

Quomodo Christiani in bello à Tur
cis capti distrahantur.

VSCIPIENTI TUR
carum Imperatori, aduersus
Christianos expeditionem, in
ter reliquos mercatores semper
comes est ingens turba man
gonum, & lanistarum, camelis infidentium:
hi in spem mancipiorum longissimas cate
nas secum deferunt, in quibus, facile quin
quageni aut sexageni per seriem colligan
tur. Iidem quoscunq; non absunt hostilis
gladius, à prædatoribus emunt, quod illis
ea lege permissum est, si Principi decimas
mancipiorum præstent, reliquos ipsis uel in
suum usum, uel ad nundinationem detinere
fas est, nec ulla apud illos uberior aut fre
quentior mercatura, ut & olim apud Ro
manos fuit, qui merces nullo uitio emptas,
& in quibus euictio timeri non debuit, res
mancipi appellabant,

Quibus

DE AFFLICT: CHRISTI:
QVIBVS REBVS TUR
carum Imperator suos captiuos
detinet.

Senes & utriusq; sexus iuuentutem, quæ
Silli decimarum nomine obtigit, ita dis
cernit, ut grandiore ætatem ad agricultu
ram uendat, qui tamen rarissime capiuntur:
raro enim eis parcunt, quos ætas multorum
annorum parum uendibiles fecit. Puellas
uero & iuuenes ad certum locum relegant,
qui ipsorum lingua *Sarai* uocatur, ut ibi cer
tis artibus instruuntur, quò illis in posterum
commodius utantur, ac primum id agitur,
ut abnegata Christiana fide, circumcidantur.

Iamq; eorum cæremonijs initiati, dili
genter pensitatis per Physiognomiam lini
amentis corporis, pro cuiusq; indole, uel ad
leges eius gentis discendas, uel ad militiam
destinantur, si maior uis corporis quam in
genij appareat: danturq; in stipendium
quotidianum duo uel tres *Ahse* nummi,
quos *Aspras* uocant, qui sexaginta, faciunt
unum coronatum: id ad cibarium & uesti
arium sufficere arbitrantur, donec in ex
peditionem sit abeundum. Rudimentis
militiæ ita imbuuntur, primum pro tene
ritudine

G

DE AFFLICT:

ritudine uirium datur leuior arcus, mox crescente robore, & peritia, grandior ac grauior, donec bello sit idoneus. Adest magister seuerissimus exactor quotidiani exercitij, quotiescuncq; a scopis errant, toties flagris cæduntur, atq; isti ascribuntur ordini *Solacrarorum*, id est sagittariorum.

Alij in hoc erudiuntur, ut leniferis cooptentur: isti quoq; suos præceptores habent, qui illos ad quotidianam batuationem cogunt, bini, inter se baculis decertant. Reliqui pro nefas, in quibus maior gratia formæ, ita abscinduntur, ut nihil uirile in toto corpore appareat, grauissimo cum discrimine uitæ: quod si euadant, non in aliud sunt incolumes quam in obsequium sceleratissimæ libidinis, mox senescente pulchritudine, ad officia eunuchorum, ut matronas seruent, deputantur, aut custodiendis equis & mulis, aut culinæ ministerijs addicuntur.

QVOMODO AGATVR

cum puellis, & reliquis mulieribus.

Quæ

CHRISTIANORVM.

QVAE luculentæ pulchritudinis sunt, eliguntur in concubinas: mediocres dantur matronis ad officia pedissequarum, inter quæ adeo sunt nonnulla foeda ministeria, ut honeste dici non queant: coguntur enim illas sequi cum uasculo aquæ, quando ad exonerandum aluum, & purgandum eas partes egrediuntur. Aliæ ancillaribus operibus, ut textrinae mancipantur. Nullis ex omnibus liberum est uel Christianam fidem reseruare, aut spem libertatis quam diu uiuit, concipere.

QVOMODO RELIQVI

Turcæ cum mancipijs agent.

HAstenus quid Imperator Turcarum agat, diximus: nunc quid priuati isti, cum primum nouitios adepti sunt, omnibus minis, promissis, blanditijs agunt, ut recens mancipium circumcisionem admittat: id ubi fecerit, humanius aliquanto tractatur, cæterum spes redeundi in patriam plane abscissa est: conanti enim id poena incendiij destinata est. Hi quia firmiores creduntur, ac minus fugaces, a dominis ad ministeria castrensia assumuntur, libertas tum deum competit, ubi uel ipse annis inutilis

G 2

potius

DE AFFLICT.

potius reijcitur a domino, quam dimittitur: uel ubi dominos in bello inter pericula mortis libertatem legarit.

Matrimonia illis quidem permissa sunt, sed liberi eorum pro arbitrio Domini distrahuntur, quæ res sapientiores a nuptiis abhorre facit. Alios qui circumcisionem repudiant, immaniter tractant: quam miseriam per tredecim annos expertus sum: nec ullis uerbis consequi possum, quid sit calamitatis in hoc genere uitæ.

QUOMODO AGATUR

cum Christianis artium Mechanicarum ignaris.

DVRISsima illorum fors est, qui artes mechanicas non didicere: Eæ enim solæ ibi in honore ac precio sunt, quamobrem literati, sacerdotes, nobiles homines, qui in ocio uitam degerunt, ubi in horum manus uenere, omnium miserrime habentur. Mango enim in illos, utpote uix uendibiles, nullos sumptus facere sustinet, hi pedibus capitibusq; intectis, ac plerumq; maiore parte corporis nudi inambulant: nullus enim nouus cultus detritis ueteribus

CHRISTIANORVM.

bus uestimentis succedit, per niues, per saxa, æstates & hyemes detrahuntur, nec finis donec uel moriantur, uel stultum dominum, qui malam mercem emat, inueniant, talis enim illorum est iudicatio.

Cæterum nemo omnium tam est foelix, cuiuscunq; uel conditionis, uel ætatis, uel artis, uel formæ, ut cum in itinere ægrotantem apud hospitem deponat. Primum cogitur flagris ire, id si non potest, iumento imponitur, ibidemq; si sedere nequeat, pro no corpore alligatur, non aliter quam sarcina aliqua, aut mantica: morientem detractis uestibus in proximam foueam aut uallem canibus & uulturibus abijciunt.

QUOMODO RECENTER

capti in itinere tractentur.

Non solum perpetuæ catenæ concaptiuos includunt, sed manibus quoq; in itinere manicas addunt: passus unus inter singulos interstitij est, ne se mutuo conculent: id ideo faciunt, ne a mancipijs lapidentur. Quum enim singuli mangones ingentem numerum ducant, adeo ut decem sæpe quingentos homines concatenatos habeant, uim metuunt tantæ multitudinis, si ad iactum liberas manus haberent.

DE AFFLICT.

rent. Cæterum ubi nocti concedendum, uinculis quoque pedes onerant, eosque supinos omni iniuriæ aëris exponunt.

Mulieribus uero humanior conditio est, quæ ualent robore, pedibus incedunt: teneriores in iumentis uectantur: quæ adeo infirmæ sunt, ut iactationem iumentis non ferant, in corribus tanquam anseres gestantur. Nox illis tristior est, aut enim munitis locis includuntur, aut mangonum impura libidinem pati coguntur. Auditurque ingens ploratus per tenebras adolescentium utriusque sexus uim patientium, nec sexennis aut septennis ætas miseros à tali foeditate defendit, adeo scelerata gens, & contra naturam & ante naturam libidine sæuit.

QUOMODO VENALITII tractentur.

VBI dies illuxit, in forum uenales tanquam greges ouium, aut caprarum producantur. Conueniunt mercatores, statuitur pretium: si placet mancipium, detractis uestibus futuri domini oculis exponatur, inspiciuntur omnia membra, tentantur, explorantur, nunquid uitæ in iuncturis aut

CHRISTIANORVM.

aut articulis resideat. Si displicet, reijcitur ad mangonem, toties id passurus, quoties empturiens aliquis aduenerit: si placet abducitur ad grauem seruitutem, ut uel arator, uel pastor sit, ne duriora commemorem. Multa sunt ibi inaudita exempla miseriæ. Cæterum homines iugo copulatos aratrum ducere nonnunquam uidi. Ancillæ artissime habentur in perpetuis laboribus & extra conspectum uirorum, & ne cum conseruis quidem illis ulla confabulatio permittitur.

Si quis cum uxore & liberis captus fuerit, hunc libentissime magnates emunt, & uillis præficuntur, ut curam uel aruorum, uel uinetorum, uel pascuorum agat, nati ex illis uernæ fiunt. Si in Christiana fide perseuerauerint, statuitur certum tempus seruiendi, quo elapso liberi fiunt: filij tamen eorum nisi redimantur, in seruitute manent, pro domini arbitrio, uel in ipsdem sedibus mansuri, uel alio transferendi: nulli enim ibi sunt ascripti glebæ, quibus certa sit sedes seruitutis. Si cupiunt post adeptam libertatem in patriam redire, dantur diplomata commutatus. Verum illis qui nostram religionem abiurarunt, nec certum tempus est seruiendi.

DE AFFLICT.

di nec ullum ius in patriam redeundi, spes libertatis solummodo pendet à domini arbitrio, ubi tamen libertatem nacti fuerint, soluunt decimas ut cæteri Turcæ, à reliquis tamen oneribus, quibus Christiani premuntur, immunes sunt.

DE ILLIS CAPTIVIS uis quos pastores faciunt.

DVra uita agricolarum, durius tamen agunt qui ad pastoricias curas emuntur, uiuendum illis in solitudine, perpetuò noctes & dies sub dño agendum: dominus cum uxore solus in tentorio uersatur, & præter tuendi gregis officia, penulas & tapetia successiuis horis facere coguntur. Singulis mensibus pascua mutant, de montibus in montes se transferentes.

Qui humaniores sunt, dant aliquam mercedulam seruis, qualem dimensum fuisse apud Romanos legimus, id in peculium cedit, quod conseruant uel in uaticum, si in patriam post libertatem adeptam redire uelint, uel ad alias necessitates uitæ. Cæterum id non ubiq; fit, est autem illud miserum blandimentum seruitutis, quo illos à consi-

CHRISTIANORVM.

consilio fugæ retrahunt. Illis autem qui Christum abnegarunt, iamq; recutiti sunt, quia certi sunt, quod non fugient, nihil tale indulgetur.

DE FUGA CAPTIVORVM EX EUROPA.

Facilior fuga illis, qui in Europa agunt, quam qui in transmarinas regiones ueniuntur: his enim præter flumina nihil transiendum, quæ facile enantur, maior difficultas in Hellesponto transmittendo. Qui autem fugam instituunt, tempore messis id soliti sunt facere, ut & facilius in segetibus lateant, & inde uictum habeant, noctu autem fuga initur, per diem aut in syluis, aut in paludibus, aut in segetibus sese abdunt, maluntq; à lupis alijsq; bestiis deuorari, quam ad ueteres dominos retrahi.

DE FUGA EX ASIA MINORE.

QVI ex Asia fugam moliuntur, Hellespontum petunt, inter Gallipolim & arces illas olim Seston & Abidon nunc autem Bogaz Asar dictas, id interpretari potest,

DE AFFLICT.

test, castella faucium maris, ibi enim mare angustissimum est. Hi secum deferunt securim & funes, ut & ligna cædant, & colligant quo inde ratem faciant ad traiectionem maris, nihil nisi salem secum deferentes, nocte raticulam inscendunt. Si uenti & fortuna maris fauet, tribus aut quatuor horis traſciunt, sin minus, aut pereunt in fluctibus, aut ad littora Asiæ reſciuntur. Emenſo mari montes petunt, polumq; & booten inspectantes ad Boream tendunt. In fame glandibus aut herbis sale conditis sese sustinent.

Si plures societatem fugæ inierint, noctu opiliones inuadunt, quibus occisis, quicquid ibi alimenti inuenerint, secum asportant, sæpe tamen & ipsi pereunt occisi ab opilionibus, uel ab eisdem capti, & pristino hero traditi, ad ueterem seruitutem rediguntur. Cæterum longe plures pericula absumunt, quam incolumes euadunt: aut enim naufragijs, aut dentibus bestiarum, aut ferro inimicorum, aut postremo fame pereunt, cum longior erratio in fuga contigerit.

DE POENA FUGI- TIVORVM.

Fugitiuis

CHRISTIANORVM.

Fugitiuis multiplex pœna: alij enim suspensi pedibus durissime flagellantur, qui enim homicidium committunt, illis plantæ pedum in multos sulcos cultro rescinduntur, & rescissis sal inspergitur: quibusdam furca ingens ferrea cum ferro collari inseritur, quam dies noctesq; in longum tempus gestant.

DE GRÆCORVM, ET ARMENIORVM PIETATE erga captiuos.

Mortis pœna & confiscatio omnium bonorum illis infligitur, qui captiuorum fugam instituunt. Tamen non cessant Armenij & Græci captiuos Christianos apud se occultare, & deformatos suo cultu deducere ad naues Venetas, uel aliorum Christianorum, dantq; uiaticum & omnia necessaria, nec ullum pietatis genus omitunt: eandem enim pietatem nostrorum autunt se experiri, si quando Romam uel Compostellam uenerint.

DE INCANTATIONE Turcarum contra fugientes.

Habent

DE AFFLICT.

HAbent quoddam genus incantationis, quo inuitos retrahunt. Nomen serui in schedula scriptum suspenditur in tabernaculo, uel domicilio serui, deinde diris uerbis & deuotionibus illius caput impetunt: deinde fit ui dæmoniaca, ut fugiens putet sibi in itinere uel leones uel dracones incurere, uel mare uel flumina contra se exundare, uel omnia tenebris nigrescere, hscq; terribulis repulsus ad herum redit.

MEMORIAM CHRISTI

paulatim in prouincijs olim Christianis aboleri.

Superfunt adhuc aliqui, qui meminere Sexpugnatione Constantinopolis, & regna Græciæ, Albanæ, Valachiæ, Seruiæ quam *Bosnam* uocant Turcæ, in prouincias redacta, illi quidem Christum tenaciter retinent, sed iuuentus dediscit, breuiq; futurum, ut plena sit obliuio Christianitatis. Idem futurum in Croatia, Hungaria, Sclauonia, quæ recentia additamenta sunt & auctaria Turcici imperij.

QVÆ CONDITIO DEBELLATORVM.

vbi

CHRISTIANORVM.

VB1 prouinciã cepit, omnia prouinciã aliã bona tã mobilia quã immutabilia in prædã cedunt. Nobilitatẽ stirpis excindit, præcipuẽ Regiam sobolem. Et quod nunc Ioannis Regis filio fauent, non alio consilio faciunt, quã si illis Hungaria adimatur, eum immittant ad res nouas moliendas: ubi illis secura possessio Hungariæ fuerit, haud dubiẽ uita tollitur: nam Turcæ in ea re nec generis, nec foceris, imò ne fratribus quidem parant.

Clericos si non occidunt, omni fortuna & dignitate nudatos ad ludibrium & mendicitatem relinquunt. Campanas omnes & organa, & alia instrumenta Musica templis adimunt, imò ipsa templa prophanata suo Mehemmeto consecrant: Misera & humillima facella Christianis relinquunt, ubi sacra non publicẽ sed dissimulanter & silentiose faciant: quæ ubi uel terræmotu corruerint, uel incendio deflagauerint, uel ætate computruerint, non licitum est instaurare, nisi magna pecunia depensa.

Concio & annunciandi Euangelij munus planẽ interdicitur: nec fas est quenq; Christianum Remp. attingere, aut arma gestare,

DE AFFLICT.

stare aut simili cultu cum Turcis indui, aut quæ hilarioris uitæ sunt, spectacula edere, uel choreas ducere. Si iniuria sit contumeliosissimis uerbis uel tibi, uel Christo, tacendum atq; ferendum est. Quod si aliquid indignius contra loquaris de eorum religione, inuitus circumcideris: tum si hiscas contra Mehemmetum, ignes & incendia tibi parantur. Et si Christianus eques prætereat *Musulmanum*, id est Turcarum religione initiatum, necessum est, ut de equo descendat, & cernuo uultu sedentem adoret: quod nisi fit, fustibus ab equo deijcitur.

DE SACERDOTVM ET monachorum sub Turcæ tributo uiuientium conditione.

Sacerdos & monachus pessima illic conditione sunt, ut sacrilegia & scandala Dei & hominum existimantur, nihil de Ecclesia accipiunt: Feriatis diebus paxillulum panis à mulierculis nonnullis porrigitur: cæteris diebus nihil datur. Ipsi lignationibus uiuunt: Nam mos est ut ligna in syluis cædant, hisq; dorsum aselli onerant, ea cum merce per omnes plateas ambulant, ligna uenalia proclamantes.

DE

CHRISTIANORVM.

DE TRIBVTIS CHRISTIANORVM.

Quartas omnium fructuum dant Christiani: & istiusmodi quartatio non solum ex prouentibus agrorum & pecorum colligitur, sed etiam mechanici de suo quæstu quartas dependunt. Deinde est & aliud onus capitationis, qua singuli quotquot sunt in una familia, singulos ducatos soluunt. Si parentes soluere nequeunt, ad liberos suos in seruitutem uendendos compelluntur. Alij in catenis uincti, ostiatim obambulant ad stipem emendicandum, quod si ne ita quidem soluendo fiunt, perpetuis carceribus mancipantur.

Iam cum omnia officia præstiterint, adhuc semper ius est Turcæ optimum quæq; ex liberis deligere, quem circumcisum sumorumq; à conspectu parentum in militiam alit, nec unquam ad parentes redit: & primum, quia puer facile Christum obliuione dediscit, mox etiam parentes & consanguineos, adeo ut si inter eos uersetur, neminem suorum agnoscat. Nemo uerbis id explicare potest: quibus lacrymis, gemitu, singultibusue, istiusmodi diuulsio fiat. Pater filium

DE AFFLICT.

filium quem in cultum Christi educauerat, rapi, uidet ad militiam Sathanæ, ut Christū oppugnet: filius abstrahitur a parentibus, perpetuò inter alienissimos uiéturus, quicquid charum est sanguine, sodalitate gratum, familiaritate amicum relicturus: postmodum in eorum numero futurus, quos Græci ἀσέτους & ἀμίτους uocare solent.

Et hi quanquam magnopere a fide Christiana degenerarunt, plerique tamen eorum, Euangelium Ioannis pro amuleto certissimo sub axillis portant, uidelicet, In principio erat uerbum &c, Græce aut Arabice scriptum totum usque ad finem, qui summo opere magnopere cum desiderio Christianorum gladium (de quo uates Turcicus loquitur, ut in sequenti capitulo intelligitur) expectant, ad uindicandum, & liberandum Christianos de Afflictionibus & persecutionibus eorum. Qui, quod hætenus contra eos non maturauerit, quicumque sunt in causa & quocunque animo id faciant, pessimè profecto de Christiana religione mereri uidentur. Nunc (proh amissò fratre Georgio Varadiensi nephas) quam citò amissimus Temesuarum & doleat nunc Hungaria, ploret Transyluania, caueant posthac sibi Polonia, Lituania,

CHRISTIANORVM.

Lituania, Russia, Prussia, Moschouia, Dania, Dania, Gotia, Noruegia, & Suetia. Idem prædicatur, & de Austria, Morauia, Slesia, Bohemia, Saxonia, Germania, Anglia, Scotia, Hispania, & Francia. Nec feliciora speret Roma, Venetia cum tota Italia, faxit (precor) Deus, ut hæc foeliciorem, quàm suspicor, finem assequantur.

DIALOGVS SALVTATIONVM LINGVÆ SCLAVONICÆ.

SALVTATIO.

Pomôzi bôgh gôspodarû.
Adiuuet te Deus Patrone.

RESPON.

Dobro dôssao prijateliu.
Bene uenisti amice.

INTER.

Ieli ouay prawi puth u Kalipolie?
Est ne hæc recta uia in Calipolim?

RESPON.

Ni brate zabludioši daleko.
Non frater, deuisti longè.

INTER.

Od kôiesi zemlie kazuimi.

H

Ex

VOC. SCLAVON.

Ex qua es regione indica mihi.

RESPON.

Od Vlaske zemliešam od Benetak
Ex Itolorum regione sum, ē Venetia.

INTERR.

Vkasi mi puth pravi takoti boga,
Ostende mi iter rectum propter Deum.

RESPON.

Hodi ššamnon neboisse nistar.
Veni mecum, nec timeas quicquam.

INTERR.

Ieda koie glasse imas Kazuimi.
Si quid noui habes indica mi.

RESPON.

Ne takomi uire da znam prouidalbih ti.
Non ad meam fidem, si scirem indicarem
tibi.

VALEDICTIO ET
GRATIARVM ACTIO
EORVM.

Ostai zbogon brate onie grad Kamogres
Mane cum Deo frater, illa est ciuitas quo
pergis.

RESPON.

Poi zbogom i hogh te zdrauo nošio
Icum Deo & Deus te incolumen ferat.
Hualu

DOMIN. ORATIO.

Hualu ti imam i dobrati nots bila
Gratiam tibi habeo & fausta tibi nox sit.

DOMINICA ORATIO

SCLAVON. LINGVÆ.

Otše naš, ki vješti na nebeši, ššuctiše
Pater noster qui es in cœlis, sanctificetur
ime tuoie. Pridi Kralyeuštuu,
nomen tuum. Adueniat regnum tuum,
budi uolia tuoia, Kako na nebu ina
fiat uoluntas tua, sicut in cœlo & in
zemlij. Kruha naššega ššagdaniga dai
terra. Panem nostrum quotidianum da
našga danass, i odpusciainam dughe našš,
nobis hodie, & dimitte nobis debira nostra,
Kako i mi odpusciamo dušikon naššijm,
sicut et nos dimittimus debitorib9 nostris,
i nepeliai nats u napast, da izbau
& ne nos inducas in tentationem, sed libera
nats od nepriazni, Amen.
nos à malo, Amen.

SALVTATIO ANGELICA.

Zdrauo Mario milosti puna, gošpidin ššobum,
Aue Maria gratia, plena, dominus tecum,
blasena ti meusenami, i blasen
benedicta tu in mulieribus & benedictus
ššad utrobe tuoie Iesus Kristus.
fructus uentris tui Iesus Christus.

H 2

Pere

AD LECTOREM.
P E R E G R I N V S
LECTORI S.

Visum est nobis humanissime Lector,
nonnulla uocabula Sclauonicę lingüę
addere, ut scias quam differat Sclauonica à
Persarum lingua, qua Turcæ utuntur. Scias
etiam, quòd omnibus hac lingua peritis
tutò adire licet Croatiam, Dalmatiam, Rus-
siam, Valachiam, Seruiam, Bohemiam, &
Poloniam, quamuis propter prouinciarum
distantiam in quibusdam uocabulis ac pro-
latione nonnihil differant, ut Itali ab Hispa-
nis, Germani à Flandris. Nec te lateat, Ru-
thenos ac Seruios eadem lingua uti in offi-
cijs diuinis. Habent enim 34. literas Græ-
cis non multum dissimiles. Sic etiam Cro-
ati; sed horum literæ plurimum ab illis
differunt forma, numero tamen & prolati-
one similes sunt. Et ideo impossibile est no-
bis Latinis characteribus, ipsorum uocabu-
lorum ueram prolationem imitari. Turcæ
quoque eadem lingua in aula eorum
Regis, & in confinijs Sclauo-
niæ uersantes utuntur.

Vale.

*

IOAN-

I O H A N N I S V E R S O S Æ
CÆSARAVGVSTANI TETRA-
STICHON.

*Hinc alacres in bella animos, hinc sumite uires,
Et gladium in sæuos stringite utrunq; Getas.
Ecce ut prædicunt Turcarum oracula Genti
Ipsa sua, à uestris uiribus interitum.*

Idem in disputationem,

*Hic præbet proprijs Mahomet sua pectora telis,
Et qui tam multos ceperat error abit.
Agnoscent quidam diuini mystica uerbi,
Nonnullis Turcis spiritus alme placet.
Quos ne destituat doctrinæ purior aura,
Quod patrio relegant hic liber ore docet.
Discent quæ precibus nec non ratione uocandus
Sit Deus, atq; fide, symbola sancta legent.
Accedunt quædam, quæ si cognoscere curet
Lector, habet parue commoda magna moræ.*

DE CHRISTIA-
NORVM CLADIBVS

ET CALAMITATIBVS: DE
inde de suæ Sectæ interitu & de Tur-
carum ad fidem Christi con-
uersione. Cap. IIII.

Vaticinium Infidelium lingua
Turcica.

Patissahomoz ghelur, Ciaferum menleketi a-
lur, keuzul almai alur, Kapzeiler, iedi y la-
degh Giaur kelecî cîkmasse, on ikiyladegh onla-
ron beghligh eder: cui iapar, baghi diker baha-
cîsai baghlar, oglikezi olur: onichi yldensora Hri-
stianon Kelecî cîsîchar, ol Turchi ghereşîne tûa
chure.

SEQUITVR INTER-
PRETATIO EIVSDEM.

Imperator noster ueniet, ethnici Principis
Regnum capiet, rubrum quoq; pomum
capiet, in suam potestatem rediget: quod
si septimum usque annum Christianorum
gladius non insurrexit, usque ad duodeci-
mum annum eis dominabitur. Domos
ædificabit, uineas plantabit, hortos sepibus
muniêt,

INTERPRE. VATICINII.

muniêt, liberos procreabit, & post duode-
cimum annum (ex quo rubrum pomum
in illius potestatem redactum fuerit) appa-
rebit Christianorum gladius, qui Turcam
quaqua uersum, in fugam ager.

SEQUITVR COMMEN-
TARIVS.

Patissahomoz est nomen dignitatis, com-
positum cum pronomine pluralis nu-
meri, & significat Rex noster, siue Impera-
tor noster. Solent enim eodem nomine
dignitatis Romanum Cæsarem, simul & re-
liquos Reges Christianorum appellare, ut
Vrum patissah, id est Romanus Imperator.
Vngruz patissah, id est, Hungarus Rex, &
Frenk patissah, id est Gallus Rex.

Quare non attribuitur inferioris condi-
tionis magnatibus nisi Imperatoribus &
Regibus, Patissah, plerumq; etiam pro Duce
ab eis accipitur, nec abs re, Cum Dux a du-
cendo sit dictus: id tamen non debet dubi-
tare, quin ille Vates Turcicus, per istud uo-
cabulum Patissah, aliquem potentissimum
Tyrannum ad Christianos opprimendos
(hoc loco) suis sequacib; uoluit significare.

INTERPRETATIO

Præterea & Rex Perfarum eodem nomine ab ipsis solet appellari: sed sæpius fit, ut uocetur *Sultan*, quod nomen designat Principem, ut *Sahi Sultan Zmail*, quia hic modernus Rex Perfarum Sophi habet proprium nomen *Zmail*, quod significat Ismahelem.

Habent & aliud nomen dignitatis Regum, *Hunker*, sed hoc nomine nullum audiui unquam uel ex Christianorum uel infidelium Regibus appellari, præterquam ipsum Suleimanum eorum Regem, qui nunc rerum potitur, quod tamen nescio an significet Hunnorum dominum. Id enim Germanica propemodum uox indicare uidetur *Hunch heer*, id est, Hunorum dominus. *Ghelur*, est uerbum futuri temporis quod significat ueniet.

Csiaferum, est nomen, quod significat gentilem siue Ethnicum. Solent enim omnes Christianos hoc nomine appellare, quamuis etiam alia habeant uocabula ad interpellandos Christianos, ut sunt *Gyaur*, & *Kaur*: sed *Gyaur*, unum significat hominem, si non addas *lar* terminationem, quæ appposita fit pluralis, ut *Gyaur*, siue *kaur*, id est, Christianus: *Gyaurlar*, siue *Kaurlar*, id est, Christiani

VATICINIUM

Christiani. Sed *Csiafer*, etiam sine illa terminatione, quæ plurali attribuitur numero, multitudinem nationum designat: sed quia textus habet *Csiaferum*, estq; genitiui casus per additionem *um*, ut *Csiafer*, id est, gentilis in nominatiuo. *Csiaferum*, id est, gentilis in genitiuo, quasi dicerent gentilis Regis, uel gentilium.

Memleket, significat Regnum, quamuis, & alia habeant diuersa uocabula ad significandum Regnum, ut *Istan*: quia cum Italiae, siue Franciæ, aut etiam Hispaniæ Regnorum mentionem faciunt, tunc dicunt *Frankistan*: quod significat tam Italarum, Gallorum, quam Hispanorum regna. *Frank* significat hominem harum regionum, ut *Frank Gyaur*, id est, Italus, Gallus, uel Hispanus Christianus. Cæterum cum Græciam nominare uolunt, mutant uocabulum, dicentes, *Vrum elli*: id est, Græcia, & non *Vrum istan*: id est, Græcum regnum. Solent interdum & *Vrum memleket*, dicere, & tunc intelligunt totum Imperium Græcorum. In summa hoc uocabulum *memleket*, Imperium potius significare uult, quam regnum apud illas Turcarum ac Perfarum nationes.

INTERPRETATIO

Alur est uerbum, & significat capiet, siue accipiet. *iKuzul almi*, est nomen, quod significat rubrum pomum, quia *Kuzul*, significat colorem rubrum, & *alma*, pomum, & dicunt esse urbem aliquam fortissimam & amplissimam Imperialem.

Et interdum oritur quæstio inter doctiores hanc ob causam, quia alij uolunt interpretari illud uocabulum urbem Constantinopolitanam, eo quod in nonnullis eorum uoluminibus dupliciter legitur, uidelicet, *Kuzulalmi*, & *Vrumpapai*, id est, rubrum pomum, per quod nonnulli uolunt intelligere Budam, siue Græcum sacerdotem uel Patriarcham: quia ut iam diximus, *Vrum*, significat Græcum eo quod olim erat sub Imperio Romano tota Græcia, & est corruptum per adiunctionem u litteræ in principio, & mutationem o in u, quia huic nomini *Vrum*, si demas primum u, & medium mutetur in o, erit Rom. Itaq; multi sunt huius opinionis, quod significet imperium Constantinopolitanum, nonnulli Romanum.

Kapzeiler, est uerbum, & significat opprimere iugo seruitutis, & nemo dubitat illorum tyrannicam afflictionem esse crudelem

VATICINIUM.

lem oppressionem, quod facile probabunt ij, qui eorum captiuitatem & tributi exacti-
onem experti sunt, quemadmodum sunt Græci, Armenij, Thraces, prout facile poterunt intelligere, si qui legerunt præcedens Capitulum de Afflictione Captiuorum.

Iediyladegh, septimum annum usq; post captionem eius loci supra dicti *Gyaur kelesi esichmassé*, id est, ethnicus, siue gentilis gladius si non apparuerit, & contra illum non insurrexerit. Putant hæc fata anni septimi in potestate Christianorum esse, qui si uellent communi opera gladium contra ipsos stringere, haud dubie essent plena uictoria potiti. Verum quo minus id fiat, nostram ignauiam in culpa esse, dum mutuo inter nos bello ciuili digladiamur: uel turpi otio conuescimus.

Onychy gyledegh, hoc est, usque ad annum duodecimum. *On larum beghligheder*, id est, eorum (uidelicet Ethnicorum) dominabitur. Verum quia neq; post septimum, neq; post duodecimum annum (capto imperio Constantinopolitano) Christianorum contra ipsos gladius præliauit, iam enim fere ad centum annos tota Thracia, & imperium Orien-

INTERPRETATIO

Oriente est sub eorum ditione, augurantur aliam Imperij sedem sub nomine rubri pomi significari. Ita certum & definitum temporis spatium intelligeretur, cum res extiterit.

Eufi iapar, id est, domum ædificabit. Sed miror unde illis id, & quomodo sint intelligenda hæc uerba. Nam hi non adeo in ædificandis domibus (ut nostri) sunt curiosi, sed ædificatas potius expugnandi curam habent, quod etiam indies eos assequi uidemus: non enim exponunt thesauros in ædificia: quæ ad propriam uoluptatem, & priuatam utilitatem seu delectationem spectant, sed in publicum commodum potius, & communem utilitatem conseruant.

Quamobrem per ædificationem domus significari putant, quod templa nostra, suo Mehemmeto sit dedicaturus: sed nescio, an nos ista indignitate iram diuinam prouocemus, dum alius cum canibus tanquam uenator in templo obambulat, alius de scœnore, alius de scorto garriat, alius ad templum nunc urinam, nunc oletum faciat, qualia ne que inter infideles quisquam uidere potest. Credibile est profectò, quod propter hanc irreueren-

VATICINIUM

irreuerentiam Deus ipse malit, nostra templa sub Mehemmeto, quam sub nobis esse: sed quod id fiat, est culpa templi custodum.

Baghi diker, id est, uineam plantabit. Per uineæ plantationem nouas colonias & gentium e suis sedibus emigrationes intelligunt, & sui Imperij dilationem.

Bahçai, id est, hortos siue illas plantationes uinearum, id est, urbes & arces captas.

Baglar, id est, emuniet. Subintelligunt nouas prouincias undecunq; muniet, ut recuperatu sint difficillimæ. Et hoc est mirum, quod a tot annis postquam incepit seuire, ita munuit: ut ne pagum quidem ab eo recuperare potuerimus.

Oglu bezi olur, id est, filium & filiam habebit. Hic per procreationem liberorum interpretantur propagationem Mehemmetanæ gentis: ut manifestum est omnibus, illam esse in tantam propagatam & multiplicatam, ut nihil supra. Itaq; iam nihil aliud restat, nisi interitus & diminutio fidei & nationis eorum.

On iki yldençsora, id est, post duodecimum annum,

INTERPRETATIO.

annum. *Hristianon*, id est, Christianus. *Keleci* id est, gladius. *Cficar*, id est, insurget seu apparebit. Id quoque apud illos in controuersia est, utrum gladius ille, quo Christianorum natio in libertatem uindicabitur, talionem Mehemmetanis reddet, atque Rex aliquis Christianus magnis copiis totum imperium Turcarum sit expugnaturus, an pastor aliquis Christianus, sua doctrina Turcas sit conuersurus ad nostram religionem.

Quamobrem (ut dixi) ultima uerba huius oraculi, uiri cum gemitu, pueri cum fletu, mulierculæ cum planctu & eiulatione excipiant. Utinam tandem Itali sua pila, Hispani suas lanceas, Galli sua gesa, Angli suas balistas, Germani & Hungari suas frameas, contra istos canes fidei (ipsis ut ita dicam satis damnatos) distringere uelint: sed discordia, nostri temporis est, quæ solummodo moratur nostras uictorias, à nostris rebus. Sed redeamus ad uerba uaticini de interitu eorum.

Turchi, id est, Turcam ipsum hætenus regnantem. *Gherefine*, id est, retrorsum unde egressus est, adeo ut uel latebras Bithyniæ unde primum erupit, uel in Scythiam, unde origi-

VATICINIUM.

Originem traxit, ille Christianus gladius.

Tuschure, id est, pellet siue profligabit. Cæterum, quia ille gladius uindex nescitur unde oritur sit: Certè Turcæ siue aliunde metu concepto non permittunt Christianis sæuitijs, qui dominos suos nunc dentali, nunc ligone, aut stipite maciant.

Utinam Christiani Principes istis fatalibus uictorijs sese præpararent, & oblisterent, ne ulterius uires Mehemmetorum crescant, quæ iam plus nimio creuerunt: quis dubitaret, quin hic Christianorum gladius (de quo uates Turcicus loquitur) nostrarum tot calamitatum, persecutionum & afflictionum futurus sit uindex, atque illo Sathanæ regno destructo fratres nostros Christianos grauissimo seruitutis iugo oppressos, simul atque uniuersum orbem Christianum, tot periculis subiectum & obnoxium, in libertatem, pacem, & tranquillitatem asserat, restituatque: Sectaque eorum diabolica, ad nihilum redacta, totque perditas animas, ad Christi cultum atque ouile unumque pastorem Christum, quam facillime (ut in sequenti capitulo copiosè intelligetur) breui tempore, Evangelicæ prædicationis uirtute, compellendo redu-

INTER. VATICINIUM.
reducatur. Quod ut breui nobis concedatur,
precetur Pater, per Filium, & Spiritum
sanctum: qui est semper benedictus,
gloriosus & laudabilis Deus
in Trinitate, per infinita
secula seculorum
AMEN.

DISPUTATIONIS
CVM TVRCA HABITAE
NARRATIO
CAP. IIII.

SVMMO labore, nec sine gra-
uissimo periculo uitae, Orientalium,
Occidentalium, Meridionalium, nec non Septentri-
onalium partium, amoeniori-
bus locis, & potioribus urbibus peragra-
tis, & uisitat, hisque non secus, quam Socra-
tis, atque Platonis, nec non aliorum Philoso-
phorum more penetratis, perlustratis, famo-
sissimam Hungariae urbem Varadinum di-
ctam quum appulisset: in qua eodem tem-
pore casu fortuito aderat quidam Mehem-
metanae sectae legis peritus *Deruis Gsielebi*
dictus, qui peractis cum Praelato eiusdem
ciuitatis uidelicet, fratre Georgio suis nego-
tijs, summopere desiderabat cum Christiani-
nis aliqua, de fide ac religione utraque confer-
re.

Hoc igitur cum per aliquot dies per in-
terpretem iam dicti Praelati Gabor nomi-
natum egisset, ut illi Antigonista substitue-
retur, qui religionem Christianam contra
I cum

DISPUTATIONIS

eum defendere audeat, sed omnes quotquot in ea religiosi fuerant urbe, ad unius Ethnici uocem muti redditi erant, nec mihi dissimiles uidebantur Israëlitis esse, qui sub Rege Saule uiuentes, ad unius incircuncisi Goliath & quidem spurij, *μωυσαχίας* eos prouocantis, uenire non sunt ausi. Id ego uidens, turbatus dolebam nimium, in tanto coetu clericorum reperiri neminem, qui ueritate ipsa armatus, saltem per interpretem, insolentiam Ethnici, reprimere auderet. Et uerebar, ne propter nefandam, & omnibus modis detestandam præsertim tali in negotio taciturnitatem, & ignauiam, homini nefario palmam tribuisse iudicaremur, uerissimamque causam nostram, & Christi saluatoris, deteriorem redderemus, perpetuamque notam ignominiae Christiano nomini inuidentes.

Quamobrem licet ad munus Ecclesiasticum non sum uocatus, nihilominus tamen, suscepi prouinciam, de hoc pietatis negotio cum eo me certaturum. Ibi statuto & a nobis præscripto die, conuenit magna utriusque conditionis hominum frequentia, spectatum rei futuræ exitum, hocque in monasterium fratrum Diui Francisci, die Dominica

NARRATIO.

minica Pentecostes. 29. Mai. 1547. & primum hanc proposuit quæstionem: ubi Deus ante cœli & terræ initium aliasque creaturas uersaretur.

Mihi autem hæc sua quæstio licet non adeo ad propositum spectare uidebatur, ne tamen nos Dei Opt. Max. ubique præsentiae ignaros, iudicaret, respondi: In suo esse. Sed cum illi uideretur hæc responsio utunque obscurior, nec eam posset satis intelligere: postea dixi, ibidem, ubi & nunc est. Hoc intellecto, negauit hæc in uniuersum, dixitque, nequaquam inquit, sed in nube candida.

Quicum eum in nube fuisse affirmaret citauit Genesin (nam & ipsi legunt libros Mosæ & Prophetarum) & dixi: Si Deus ipse ante cœli & terræ creationem in nube erat: Ergo nubes primum antequam cœlum & terra, creata est.

Ibi post ultro citroque, de hac re agitados sermones conuictus, noluit de hac re ultra disputare: igitur cessit mihi locus proponendæ quæstionis: & ob festiuitatem eius diei, uisum fuit de eodem pauca disserere: statim depictis his uerbis (ut in figura præcedenti)

DISPUTATIONIS

cedenti) literis, & sermone Arabico quomodo in Alcorano scripta habentur: postea illi legenda porrexi: quorum prolatio est eiusmodi.

MYSTERIVM SANCTÆ

TRINIT. ARABIC.

*Bi Sem Allahe, el Rahmane, el
Ruoahim.*

Quorum interpretatio hæc.

Bi, id est, in: *Sem*, id est, nomen, quasi dicat in nomen. *Allahe*, id est, Dei: *El Rahmame*, id est, misericordiæ: *El Ruoahim*, spiritus eorum.

Sciendum, quod lingua Arabica multum habet affinitatis cum Hebraica, & Chaldaica, quæ committo iudicio uirorum cognitionem habentium Hebraici sermonis, uel etiam utriusq; nam *Sem*, & Hebræi dicunt, quod significat nomen, *Allah*, apud Arabes, *Elohi*, apud Hebræos, atq; Chaldæos. *Rahman*, utriusq; nationis est uocabulum, quod significat misericordiam, ita quoq; & *Ruoah*, spiritum significat, & addita *Im*, sic pluralis, nam Hebraica pluralia plerumq; in *Im*, terminantur.

Hæc

NARRATIO.

Hæc qui cum uidisset, admiratus uehementer, unde nam hæc inquit Christianis? nam in omni operis principio utimur, inquit, nos Musulmani istis tribus uerbis, & singulis capitulis Alchorani præposita habentur. Cum assedimus mensæ ut edamus, hæc præmittimus uerba: cum abluimus manus, euntes ad orationem, & cætera membra corporis. Insuper peracta lotionem, ter repetendo hæc tria uerba, aqua aspergimus capita dicendo, *Bi Sem Allahe, El Rahmane, El Ruoahim.*

Igitur cum fassus esset ueritatem, quasi ui ab eo, quidnam intelligant per misericordiam.

Qui respondit se non intelligere, nisi secundum literam, nec habere aliud significatum.

Post hæc accessi ad mysticam interpretationem uerborum, & ea iuxta genuinam ueritatem, in tres personas partitus sum, uidelicet: Patris, filij, & Spiritus sancti. Ut autem melius intelligeret, in Arabicum sermonem uerti hoc modo.

Bi, id est, in: *Sem*, id est, nomen: *El Ab*, id est, Patris: *V*, id est, & *Ben*, id est, Filij: *V*, id est, &: *Ruoah*, id est, Spiritus: *Elchut*, id est, sancti.

I 3 Qui

DISPUTATIONIS

Qui cum filij Dei mentionem me fecisse intellexisset, quæsiuit : unde nam filius esset Deo ? Cum secundum legem nostram & Mohometi doctrinam, Deus non habeat uxorem, inquit, nec proles. Deinde cœpi interpretari prout intelligebam.

Nos uidelicet, Deum uocare Patrem : propter creaturas, primam nempe causam creantem, & omnia conseruantem; qui semper in eadem Essentia fuit, in qua & nunc est, & erit in secula seculorum : qui est prima persona diuinitatis in Trinitate,

Filium uero (qui à Mehemmeto in Arabicum uocabulum uidelicet, *Rahman*, quod misericordiam significat, est mutatus) Deum habere ita credimus : & non secundum concupiscentiam carnis (cum Deus sit spiritus) ex foemina natum : sed ex essentia ac substantia Patris genitum, qui ut peccata nostra tolleret, assumpta carne humana ex immaculata uirgine, pro nobis passus, mortuus, atq; sepultus : & iuxta dicta prophetarum, tertia die à mortuis surrexit : posthæc ascendit ad cœlos & sedet ad dexteram Dei patris : inde uenturus est uiuos & mortuos iudicare : & tunc dabit immortalitatis beatitudinem his, qui in eum credunt : incredulis uero

NARRATIO:

uero supplicia æterna.

Postea ostendi illi imaginem crucifixi : uide inquam si immerito, & à Mehemmeto, hic filius æterni Dei, dictus sit misericordia : dum expansis brachijs uocat ut amplectatur nos dicens :

Venite ad me omnes qui laboratis, & estis onerati peccatis, ut reficiam uos.

Et ut eum de Mysterio Trinitatis redderem certiore, ostendi solem. Habes pulchram solis similitudinem, inquam. Sicut unus est sol habens formam, calorem, & splendorem : sic unus est Deus, & pater qui habet filium, & spiritum sanctum, quem uos *Ruoahim* uocatis, consistens in his tribus personis, quæ ex æquo de eadem substantia sunt, deq; eodem subiecto, ab æterno quidem nullo creante permanentes.

Et ita per comparisonem hanc, credidit in Deum patrem, & filium eius unigenitum, & spiritum sanctum in Trinitate unum.

Et cum audisset me, hæc ita, ut satis indote de Deo, & eius filio, & spiritu sancto differere, plurimum admiratus dixit, *Allah, Allah* : quod significat Deus, Deus.

Ego inquit uel aliquis nostrum, nunq̃
I 4 credi-

DISPUTATIONIS

credidissemus uos ita bene de de Deo sentire: existimabamus enim uos, inquit, in maximis tenebris constitutos: sed iam ex tuis relatis intelligo, uos optime de illo sentire: nisi quod Mehemmetum prophetam Dei magnum, parui faciatis.

Quid nobis cum Mahometi nugis, & somnijs? nam præter baptismum & ministerium Trinitatis, quæ à nobis accepit Christianis, scimus in suo Alcorano non habere quicquam quod ad ueritatē spectet.

Cæterum, citauī illi nugas uel somnia potius Machometi de duobus Angelis, *Aroth*, & *Maroth* nominatis: quos Machomet à Deo in terram missos fuisse narrat, ut ius mortalibus administrarent: quibus iussit ne uinum biberent, nec mulieribus sese admiscerent, neq; alicui ad superos iter ostenderent. Qui transgresso mandato diuino, inebriati sunt, à muliere decepti, coinquinati sunt, eiq; iter ad superos eundi ostendarent.

Quam cum Deus in cœlum uenire uiddisset: Angelos sibi astantes interrogauit: quisnam hic in cœlum hac forma indutus ueniret.

Ibi Angeli, cum narraissent errorem esse
Arothi

NARRARIO.

Arothi & *Marothi*, iussit, ut mulier in stellam conuerteretur, Angelos uero concatenatos in unum puteum, perpetuò cruciandos emittere præcepit.

Et huiusmodi ridiculosa multa: ut de animali *El Barabil*, humani sermonis capacis, quod animal Mehemmetum in cœlum tulit, ubi Mehemmet fatetur se uidisse Angelos magnos, habētes multa capita, & ea multas & diuersas linguas habere. Hoc profecto satis ridiculosum, & prophetam dictu minimē dignum, sed nescio inquam: forsitan uino repletus in somnio talia miracula, seu potius portenta ridiculosa, se somniasse uidit. Igitur cum huiusmodi nugas narrare, & suo Alcorano inferere est ausus: non uerus propheta, sed pseudopropheta, merito ab omnibus nobis uocari debet.

Quibus auditis, pudore affectus surrexit, & de cætero disputare noluit: sed introduxit me in templum, ostendit imagines sculptas in ligno: rogauitq; utrum nos eas similitudines hominum adoramus, aut eas ueneramur, cui respondi: Nequaquā opineris nos ligna, lapides, ex quibus hæ imagines sculptæ sunt adorare: sed ea ratione in templo seruamus, non quo res quædam

DISPUTATIONIS.

dam sunt, sed ideo ut nobis Christum Deum, D. Virginem, uel aliquem ex diuis effigiant, ob oculos ponimus. Christum autem uerum Deum adoramus & ceteros sanctos uenaramur, obseruamus, honore prosequimur, quod & uos nec regibus, aut insignibus uiris denegatis, nos autem iam Deo consecratis, nulla labe commaculatis (quia scriptum est: Beati mortui qui in domino moriuntur) hisque quos & Deus sic uoluit honorari.

Rursus ut Deo gratias agamus de beneficijs, quæ in istis intelligimus ab eius clementia condonatis. Postremo ut discamus, & laboremus eorundem sanctimoniam, charitatem, pietatemque imitari.

Ibi inter colloquendum, uidit canes in templo deambulare & indumenta altarium commaculare (rem profecto pessimam, & consuetudinem hanc, ab omnibus uituperandam) dixit:

An bestias templum ingredi liceat? Ibi pudore affectus, ignorabam quomodo defenderem hanc Christianorum pastorum negligentiam, respondi tamen, non licere, nec esse honesta, sed custodum templi negligentia id factum puta.

Vbi

NARRATIO.

Vbi autem hæc intellexisset, laudauit plurimum: rogauitque ut docerem eum orationem dominicam, quam illi in Turcicum sermonem uersam hoc modo sum interpretatus: ut sequitur.

DOMINICA ORATIO
LINGVA TURCICA.

Babamoz hanghe gugteffon chuduff
Pater noster qui es in coelis, sanctificetur
ollsun ssenungh, adur gellson ssenung memlehtun,
nomen tuum, adueniat regnum tuum
ollsum ssenung issiedgunh nycse gugthe ulc gyrd.
fiat uoluntas tua sicut in coelo & in terra.
Echamegumoz hergunon uere bize
Panem nostrum quotidianum da nobis
bugun, hem bassa bize borsligomoz, nycse
hodie, & dimitte nobis debita nostra, sicut
bizde baslaruz borsetigleremozi.
& nos dimittimus debitoribus nostris.
hem yedma byzegeheneme, de churtule
Et ne nos inducas in tentationem, sed
bizy iaramazdan, Amen.
libera nos a malo, Amen.

His, auditis ualedicto omnibus discessit.

CORNE. SCRIB.

PIO LECT.

Vultis Christiade miserandos cernere casus?
Fœdasq; ærummas, horrificasq; cruces?
Quantaq; sub rabidis (res uera) afflictio Turcis
Captiuos maneat, heu mihi, Christiadas.
Hunc legitote auidi: rursus hunc legitote libellū,
Et motu mentis uoluite cuncta pio.
Dispeream nisi tum lacrimæ, gemitusq; grauisq;
Corde dolor, uobis uiscera quassa premant.

*

AD LECTOREM.

HABES iam Christianissime Lector,
fratrum nostrorum sub Turcico iugo
seruitutis uiuentium miseras & calamita-
tes, uerbis satis compendiose delineatas.
Habes præterea : & Tredecim potentissi-
morum Christiani Imperij Monacharum
gladium nostræ cladis uindicem futurum,
eumq; duplicem iuxta infidelium uatis præ-
sagia : qui si contra hunc crudelissi-
mum tyrannum iam fato dam-
natum stringatur, quis
dubitat breui unum
ouile unumq; Pa-
storem futu-
rum?

DEPLO-

DEPLORATIO
CLADIS CHRISTI
ANORVM CAPVT.
V.

MMENSO ET INCREDIBILI dolore affectus, Monarchæ inuictissimi Rectoresque Reipublicæ Christianæ Augustissimi, pro fratribus nostris, eorum sortem durissimam dolendo, & miserrimam uitam deplorando: quorum alij hæretica prauitate seducti, à gremio sacrosanctæ Ecclesiæ defecerunt: alij ciuili ense maectantur alij hostili cruento gladio trucidati, à feris deuorantur: alij (proh dolor) Turcarum præda facti, in perpetuam eorum seruitutem abducti, crudelissime affliguntur: qui ad uos lacrymabili uoce suspirando clamitant.

O nefanda & execranda discordia, & regnandi auida cupido: quot iam animas ad cultum diuinum consecratas, in obsequium Sathanæ tradidit: quotq; potentissimorum Imperatorum, Regum, Principum, & utriusque status & conditionis fortissimorum Heroum, imperia & regna destruxit: Superbissi-

DEPLORA. CHRISTI.

perbissimarum urbium moenia demolitus est: sumptuosissima palatia, & fortissima castra solo æquauit, eosq; ex eminentissimo statu ac gradu defectos in perpetuum lustrum ablegauit.

Licet tamen, non ad conscribenda Principum gesta, sed ad captiuorum calamitates, & tragœdias delineandas, manum apposuerim, unius tamen nostræ tempestatis potentissimi ac superbissimi huius abominandæ Discordiæ comitis, uidelicet Seruiæ Despoti, turpissimum exemplum non possum silentio præterire: qui pacto fœdere cum Bosnenfi Sangiaco, hoste sibi uicino, & cum fortiora castra in confinibus Turcarum, usq; ad Sauum fluuium (qui diuidit ac separat Illyriam à Croatia) possideret, & tunc omnes prouincias inter Sauum & Drauum fluuios, ab impetu & incursu Turcico defenderet & tueretur, in manus hostis se dedit.

Iste Despotis, aut si mauis, dominus Seruiæ, dum ueniret cum proceribus Sclauoniæ in discordiam, & controuersiam, facta amicitia cum dicto Sangiaco, ibi adiuncto Turcico exercitu suo militi, traiecitq; Sauo fluuiio

DEPLORATIO

fluuiū ad uadum Chobaz dictum : Sclauos proceres, partim discordes, partim etiam ad resistendum impotentes inuasit, & profligauit : eorum prouincias debellauit : igne & ferro deuastauit : oppida, & castella, partim uiolenti manu, partim dolo & insidijs (ut Turcarum est mos) paucis diebus expugnauit. Post paucos tandem menses, cum dictus Sangiacas Despotis prouincias inter suas esse conspexisset, nacta occasione, Despoten strenue inuasit : quo tandem occiso, eius quoque ditiones Turcico imperio subegit.

Ita enim ille seditiosus atheos, proditor patriæ & fratrum suorum ignominiose uitam finiuit. Nam Turcæ præmia eiusmodi sunt : quoscunque suis dolis, fraudibus & insidijs capere potest. Ita plerisque & Hungariæ proceribus, fecit : quorum nonnulli nunc in captiuitate Turcica detenti, ut Maïlat, & Terech Balint (nisi proximis his diebus sunt extincti) miserrimam traducunt uitam.

Quamobrem euitanda nobis profecto Monarchæ Christianissimi, & summopere cauenda huius tyranni sæuitia : & uerendum, ne

CHRISTIANORVM.

ne exploratis regionibus, inconcordes, uiribusque exhaustos aggrediatur : & non tantum Siculos ac Calabros oppugnet, uerum etiam Gallis sublati, uniuersæ Christianitati terrorem incutiat atque tremorem.

Felix quem faciunt aliena pericula cautum.

Nam Res uestra agitur paries cum proximus ardet.

Malus Christiadas furor fatigat (det

Principes : proprijs perire querunt

Insani gladijs, neque ante finem

Bellis seuitiaque ponere ullum,

Quam discordia, pessimi que fati

Intestina lues, lupo rapaci

Pastorem simul atque ouile tradat.

Nonne ter superum inferumque uidit

Grassantes mare Turcicas triremes,

Vastare oppida Christiana, pagos,

Captos ruricolos ? scelus nefasque,

Si qui debuerant genus tueri

Velis Christicolum atque equisque, procurant

Velis perdere nos equisque, tandem

Quæ sint prospiciant futura nobis,

Ego uero ne prolixior in hoc dicendi genere uidear : uestro prudentissimo ac sapientissimo Religionis Christianæ Principum iudicio corrigenda & emandanda relinquens, ad deplorandas fratrum nostrorum sed captiuorum, & sub Turcarum grauissimo

DEPLORATIO

uissimo, ac crudelissimo tributi iugo uiuentium Christianorum miseras, afflictiones & calamitates redeo: quorum alij catena collo uincti per aspera & lubrica Thraciæ atq; minoris Asiæ loca, nudis pedibus, in fame ac siti, tanquam bruta animalia uenales distrahuntur, & ubi labore longi itineris, uel alijs calamitatibus & angustijs afflicti, aliqui eorum extincti fuerint (ut plerunq; accidit nobilioribus & quo in otio, & delitijs sunt educati) tales in proximam fossam abiecti, & inhumati, à bestijs dilaniantur.

Alij, ut puta utriusq; sexus iuuentus, mangonum & lanistarum impuram libidinem patiuntur: ubi auditur ingens ploratus & ululatus adolescentium uim patientium: quos miserrimos, nec sexennis ætas, à tali foeditate defendere potest.

Alij uidelicet rusticæ atq; mechanicæ artis ignari, & minus uendibiles literati, oppidatim ac plateatim lōgo tempore ducuntur: & cum uenditi fuerint, fustibus ac loris compulsi, artes mechanicas & rusticas, uidelicet, agriculturam, armentorum, & ouium pasturam, aliq; grauissima exercitia discere coguntur. Et qui eorum sunt robustiores,

CHRISTIANORVM.

hi ad triremes traduntur: ubi uestibus exulti, compedibus uincti, nudi, miserrime cruciantur: quorum miseras, nulla uis humani ingenij uerbis exprimere potest.

Nam si illa gens hanc calamitatem præsciuisset, millies mori citius præoptasset quàm ista pati. Si usquam mors cum uita commixta est, imò si usquam uita diu superest, ut diu moriaris, id in Turciæ est. Nihil Aegyptiaca seruitus, Babylonicum exilium Assyriaca captiuitas, Romanorum euasatio ad has miseras: ubi quotidie audiuntur threni Ieremiæ, nec uerbis sed rebus cōstant.

Miseri, qui quasi in fornace illa ardenti Hur Chaldæorum uiuunt uotis & gemitibus cœlum petunt, usquequoq; dormis Domine, exurge, & ne repellas in finem: ubi cum omni spe se undiq; oppressos atq; aggrauatos sentiunt, rursus à cœlo ad patriam oculos reiectant, quam & ipsam in seruitute uident: relegati tamen à patria, in patria seruitutem agere cupiunt: uota illorum, non libertatem sed eandem seruitutem, mutatis tantum sedibus concipiunt.

Qui ut uota satisfaciant, uitam suam morte commutare cupientes, fugam ineunt: quorum alij relicto grege in deserto, alij bo-

DEPLORATIO

bus in agro & aratro ad deuorandum lupis, abeunt.

Nonnulli mactatis hero & familia, quidam etiam succensis ædibus primum, sese uindicare uolentes, magno ac manifesto periculo sese expositos, per deserta atq; asperima loca, glandibus, herbis agrestibus, & earum radicibus amaris, sale modico conditis eorum miserrimam, & plusquam infœlicem uitam sustentando fugiunt, diurnis temporibus in antris latitantes: nocturnis autem polo arctico duce ad Helleponticum mare concurrunt, aut etiam si locus fuggæ non datur in summitate arborum: propter fœrocissimas feras, fune ramis alligati uigilant: quorum pleriq; aut fame pereunt, aut ferarum dentibus dilacerantur, uel etiam antequam ad mare trañciendum perueniunt ab opilionibus capti rursus in captiuitatem traduntur.

Alij uero dum ad mare magno labore & post longos, diurnos & nocturnos errores perueniunt, colligatis lignis mare trañcere contendunt: aut à transeuntibus nautis capti, ad *Chadiam*, id est, iudicem deducuntur: aut tempestate maris obruti intereunt, & rarissimi ad has partes redeunt, & rarissimi ad

CHRISTIANORVM.

ad has partes redeunt. Quorum pars ubi ad eorum heros & propinquos traditur, dirissimis supplicijs atq; tormentis dum affliguntur, ad uos Monarchas Reges Principes, & Christianæ reipublicæ rectores miserabilem uocem conuertere solent.

Optant enim omnes omnium ordinum homines, uires suas ad liberationem eorum conuertere: & filijs suis coadunatis, in unitatem & concordiam redactis, ad communem hostem opprimendum eos adhortari.

Inprimis optant Augustissimum, & inuictissimum sacri Imperij Romani Cæsarem, ac uniuersos eius Principes Duces, & Heroes, posthabito domestico bello, conuocatis suis proceribus, Electoribus ac primatibus sui Imperij, ad defendendum, & ad augendum statum suum, contra uicinum, & iam imminentem sibi hostem uictoria arma mouere. Sciunt illi parere Hispanos in bello acerrimos: Belgas fœrocissimos: Italos corpore, & ingenio præstantissimos: Germanos animosissimos. Sciunt illi addictissimum Regem Romanorum, Turcarum bellis assuetissimum, Illyricis, & subalpinis gentibus subnixum.

DEPLORATIO

Optant etiam Christianissimum Regem Gallorum, Eulogij sui convenientia, suas opes, & arma sua bellicosissima, ad defensionem & liberationem fratrum suorum apparare.

Optant præterea fortissimos ac potentissimos Reges atq; Monarchas, nec non uniuersos Christianissimæ reipublicæ rectores ac potentatus, Poloniae, Noruegiae, Suetiae, Daniae, Gotiae, Daciae, Angliae, Scotiae, Lusitaniae, ad id sanctissimum bellum uenire: & contra hunc immortalem hostem eorum sanctissimæ fidei, Sacrae Coronæ & Imperij, libertatis, parentum, uxorum, filiorum & filiarum, fratrum, amicorum, totiusque Christianitatis incolarum, perpetuum inimicum & aduersarium, omnibus opibus & uiribus unanimes pugnare, ipsumq; e medio tolerare.

Optant potestatem quoq; tam spirituales, quam etiam temporalis gladij, seu disciplinæ auctoritatem habentem, dignum quæque sui officij uillicum & administratorem sese præbere: sceleratos, & dissolutè uiuentes, pro quibus ira diuina in filios perditionis breui est uentura, iuxta debitam, & institutam normam ac regulam, ad bene be-

ateq;

CHRISTIANORVM.

ateq; uiuendum castigando reuocare: quorum rationem Deo, & uero patrifamilias Christo, se daturos fatentur, ne amisso uillicationis suæ officio, in eandem paupertatem (ut iam plerisq; euenit) inopinati & dormientes incidant.

Optant etiam utriusq; sexus & conditionis Senes & iuuenes, pios ac Deo deuotos Christicolas, religiosos ac seculares, dilectissimos parentes, charissimos fratres, colendissimos amicos, proximòs atq; sodales, humili uultu, puro ac sincero corde, deuota mente, flebili uoce, lacrymosis oculis, eorum miserijs & calamitatibus condolare: plorare ad Dominum, si forsitan miserebitur populi sui & auertat iram! suam, & non det eos in opprobrium sempiternum, huic tyranno infideli, & crudelissimo hosti fidei religionis, ac libertatis Christianæ, sed inspiratis mentibus Christiani Imperij Monarcharum, Regum atq; Rectorum, lumine Spiritus sancti, usq; ad concordiam & unitatem reductis, contra hunc uoracissimum & insatiabilem draconem concessa uictoria, miseri, captiui, & sæuissimo infidelium tributii iugo grauari, fratres eorum Christiani liberati, in patriam ad Christi cultum reducti, illi soli seruiant, qui est benedictus in secula.

K 4 Vt

EXHORTATIO

Vt tandem deuictis & profligatis hostibus,
Christianus orbis a tot perpetuis cladibus
respiret.

EXHORTATIO CONTRA TVRCAS

CAP. VI.

SÆPE mecum admiratus sum
Monarcha inuictissime, cur,
quum omnia uideantur nobis
Christianis polliceri uictori-
am, nunquam tamen eam in-
ter tot annos consequamur.

Habemus Christum Deum, qui unica
nocte castra Sennacherib deleuit: qui Pha-
raonem submersit: qui scæminæ manu lu-
dith puellæ Holophernem extinxit, & ut
breuiter dicam, a cuius numine uoluntateq;
omnes uictoriæ pendent.

Turcæ contra Machometum habent, &
in uita flagitiosum, post uitam sepulchro
sine resurrectione perpetuò inhaerentem, ut
tantum inter utrunq; nomine intersit, quan-
tum inter uiuum uiui Dei filium, & inter
hominis

CONTRA TVRCAS.

hominis, & ab homine nati cadauer putri-
dum, adeo ut in cladibus Christianorum, si
natura utriusq; numinis expendatur, mortui
uideantur uiuos, armis potentiaq; superare.

Iam cum robore corporum, dotibusq;
animi eos præcellamus, quæ magna præsi-
dia, uidentur ad hostes profligandos, ipsi u-
biq; miserrime profligamur. Quid Hun-
garo audacius? quid Germano uastius?
quid Gallo procerius? Hispano solidius?
quid Italo sapientius? aut Polono robusti-
us? ut de cæteris nationibus taceam, quo-
rum dotes animi aut meliores aut certè æ-
quales.

Rursum si indolem animi spectes, quid
Hungaro uulnerum periculorumq; securi-
us? quid Germano generosius? Italo pru-
dentius? Gallo ambiciosius? Hispano cal-
lidius? quorum singula uidenter posse, uel
dare uictoriam, uel adiuuare. Sæpe uicit
sine alijs uiribus audacia, sæpe generositas
animi, sæpe sapientia, sæpe honoris illa aui-
da ambitio, sæpe calliditas: tamen, me mise-
rum inter tot uictrices res, a uictoria excidi-
mus.

Iam si apparatus uideas, armorumq;
genera, multis rationibus Turcis præstanti-

K 5 ores

EXHORTATIO

ores uidemur. Nostra inuenta sunt Bombardæ, nostra tot genera panoplæ armaturæ: ipsi Persi nudi, aut seminudi ad bella prodeunt, illis arcus, nobis *slopetæ*, id est, nobis fulmina: illis sagittæ, quæ per dura armorum nullam uim penetrandi habent, cum bombardis seu machinis Christianorum uix ulla rupes obstiterit. Sunt equidem & *Musulmannis* sui bombardarij, sed rariores & indoctiores. Nunc quæso quas gentes secum in expeditionem trahant? Scythas & Thraces: in quibus non sapientia Italica, aut industria Hispanica, sed inhumana quædam feritas, barbaries, animi summa incititia, indocta, stolidi. Istis se addit Græcus ignauia perditus: Asiaticus, luxu corruptissimus: Aegyptius, non minus animo quam corpore euiratus: Arabs, excoctus, minutus & exanguis. Quis à tali milite crederet Gallos bellicosissimos, Belgas ferocissimos, Germanos animosissimos, Hungaros audacissimos, Italorum ingenia, Hispanorum solerciam uinci posse? attamen (proh dolor) uincimur: & uincimur ab his, qui in seruitutem ducunt: & serui pro seruitute bella gerunt contra nos: qui libertate geniti, à proauis, & atauis nobis indelibata relicta sumus.

Quod

CONTRA TURCAS.

Quod si instituta & leges utriusque nationis iuspicias, neque hac in parte inferiores sumus. Quid enim Euangelio diuinius? quid iure civili sapientius, aut æquius? cum illi ex Alchorano uiuant, re non minus stulta quam uana & contumeliosa in Deum: qui liber nunc inter Christianos uersatur & circumfertur, ut mature alienas leges discamus, qui breui nostras amissuri uidemur, ut antea animo quam ditione Turcæ simus. Quid igitur in causa est, cur inter tot prerogatiuas ballandi, in bello semper deuinamur? Cur uexilla crucibus insignita, olim terribilia, non minus infidelibus nationibus, quam infernalibus spiritibus, nunc toties in fugam se auertant?

Dicam paucis, & dicam uere. Deum habemus & summum & uerum: sed à nobis alienatum, adeo ut prophetico uocabulo ferme, appellari possumus non populos Dei. Cur enim Christus nobiscum esset: qui à nobis per tot hæreses, in tot partes dilaniantur? nam præter nomen, quid nobis Christianis charissimum est? Rusticus hoc tempore & impurus & factiosus: oppidanus, fallax, & auarus: magistratus sequuntur retributiones, diligunt munera & profopolepsiam:

EXHORTATIO

psiam: nobilitas luxum & ignauiam, discordiam atq; superbiam: miles uero præter stipendium & prædam nihil ex bello querit, securus quo sceptrum cadant, non minus infestus in suos quam in hostes. Ecclesiastici præter pompam Ecclesiasticam, uix quicquam Ecclesie habent, non sanctitatem, non pietatem, non eruditionem debitam profitentur. Nam fere omnes querere uiderentur quæ sua sunt, non quæ Christi: & uerè prophetæ ore dicere possumus: Omnes declinauerunt simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Quid igitur mirum si talibus motibus Christus amicus esse nolit?

Bellamus igitur sine Deo, & (quod calamitosius) aduersario Deo. Apud nos circumferuntur cruce, sed ipse Crucifixus suo fauore apud hostes uersatur. Pereunt igitur omnia, & infinitis cladibus inuoluuntur: & cum una gens contra Turcam pugnat, alia uero, uel in domesticis uersatur bellis, aduocatis & adiunctis sibi in auxilium infidelibus Paganis, uel Scismaticis, uel Hæreticis ut acrius oppugnet Christum: alia uero, uel priuata curat negotia, uel etiam in ocio agit, crapulæ, & alijs uoluptati-

CONTRA TURCAS.

bus indulgens. Miles uero qui in aciem deducitur, nummo inseruit non Christo: si desit stipendium, statim uel defertor uel transfuga futurus.

Quid igitur prodest ibi Italica sapientia, aut industria Hispanica, aut robur Germanorum, aut ferocitas Gallica, uel audacia Hungarica, ubi miles nec Christum nec gloriam cogitat, sed ad bellum uenit tanquam ad ganeum, ibi potationes suas exerciturus?

Bonas leges habemus, sed pessimos mores: bona arma, sed pessimos animos: laus est si inter se acriter dimicent, in hostem si non acriter pugnent, uel dedecus non est, uel certe impunitum est.

Quando quis unquam audiuit militem, uel ob fugam, uel ob abiecta arma multatum fuisse? cum olim poenæ capitales & decimationes non singulos, sed uniuersas legiones peruaserint

Trahimus igitur exiguum numerum, eumq; moribus corruptum, contra tot myriades hostium, optima disciplina utentium. Nam Turca uitia sua domi deponit, Christianus

EXHORTATIO

stianus assumit: in castris Turcarum nullæ delitiæ, arma tantummodo & necessarius uictus: in castris uero Christianorum luxus, & omnis luxuriæ commeatus, adest grauior turba meretricum quam uiuorum. Latrocinatur Hungarus: prædatur Hispanus: potat Germanus: stertit Bohemus, oscitat Polonus: libidinatur Italus: Gallus cantat: Anglus lurcatur. Schotus helluatur: militem qui moribus miles sit, uix ullum reperiās.

Quid igitur mirum, si uiuant illi apud quos sobrietas, parsimonia, uigilantia, fidelitas & summa obedientia? Vincantur illi, qui ab hostibus uel uagi ad prædas, uel inter pocula, aut apud meretricem aliasue abominandas, & execrandas nequitias inueniuntur.

Sed hæc culpa est superiorum: nam hi, si subditos in suos timore tērent, miles Christianus nunquam inferior fieret Turcico. Altera ex parte, principes ipsi, dum mutuis bellis sese conficiunt causam præstant, ut nunquam pares uires contra Turcas afferamus, dum pro uno & altero oppidulo digladiamur, & post acerrimas præliorum conflictationes:

CONTRA TURCAS.

stationes: post exhaustas opes nihilo Imperio & regno, auctiores efficiamur.

*Heu quantum terræ potuit, pelagiq; parari
Hoc, quem ciuiles hauserunt sanguine dextræ.*

Sed seræ sunt, queremoniæ. Amisimus Asiam atq; Africam: extincta est Græcia: Aegrotata est usq; ad mortem Hungaria. Occupata est iam nostro tempore Illyria, subiecta est nuperrime Turcico Imperio Sclauonia, debilitata est Austria, uis pestis huius iam Germanorum ceruicibus, atq; uniuersæ Christianitatis dorso incumbit: adeo, ut nemo ab hoc periculo tutus esse uideatur, qui posthac non alienam, sed suam rem agent, pro suis limitibus, uelint pro principibus serui fieri, & pro liberis mancipia, aut in perpetuis carceribus detineri, seu potius mactari, ut plebei capite, & duce careant.

Nunc si potentissimi Christiani orbis Monarchæ & rectores ad concordiam (ut speramus) reducantur, & quisq; suas opes, ad hoc sanctissimum, atq; œcumenicum seu generale bellum iuxta uires contulerit, quis dubitabit nos, uel numero exercitatissimi, ac robustissimi militis Turcæ æquales, uel etiam

EXHORTATIO

etiam superiores fore, in uictoria uerò longe lateq; excellentiores futuros?

Nam Romanorum Imperium facile armabit quinquaginta millia equitum & centum mille peditum: idem, uel aliquanto plus ex Gallia & Hispania sperandum. Reliquæ Hungariæ, & Illyriæ, cum cæteris Romanorum Regis Prouincijs facile sexaginta millia equitum producent.

SUMMA CHRISTI ANI MILITIS.

Centum sexaginta millia equitum. Ducenta millia peditum. Præterea ubi Veneti & Lusitani nauales suas copias conferant. Angli, Scoti, Dani, Daci, Gothi, Poloni, cæteriq; Reges, Principes, Duces, & Christiani orbis proceres & rectores militem subministrant, præsertim tali Christianissimo Cæsare rerum gubernacula tenente, non diutius obsistet Turca Christiano, quam Darius Alexandro: Xerxes Themistocli: Antiochus Iudæ Machabæo. Vbi autem uictoria potiti fuerimus, hisq; uiribus secundo flumine Danubio, Constantinopolim uersus descendatur, placato numine, correctis

CONTRA TURCAS.

rectis etiam moribus, in procliui erit uincere hostes fidei, recuperare Græciam & Thraciam, ubi adhuc maior pars hominum Christianum colit: qui audissimis uotis expetunt Christiana arma, ad quamlibet occasionem defecturi, & suos dominos & tyrannos, a quibus miserrime uexantur, oppugnaturi, quæ res sola uictoriam dare, uel maturare potest.

Vtinam Monarchæ potentissimi domestica bella uos illic sinerent penetrare: uideritis omnia uobiscum contra eos ad arma cooriri. Nulla ætas, nullus sexus, nullus ordo hominum uestra arma relinqueret. Domi quisq; Turcarum in suis seruis percussorem haberet, in castris Proditorem, in pugna desertorem. Omnino Christiani qui illic sunt, contemptissime de armis Turcarum sentiunt, ut quos ad uelitarem tantum pugnam idoneos cognoscunt, hostes uelut aues clamore quodam perterrent, si non eo terroris impetu fuga fit, ipsi fugiunt: præter clypeos & galeas nihil habent, plerique nudi sunt.

Et ubi isti Christianæ fidei perpetui hostes è medio nostri tollerentur, & ad lateras Bithyniæ propulsi, nostro gladio (ut eorum fatentur præsagia) uel ad fidem

L Christi

EXHORTATIO

Christi conuersi, in gremium Sacrosanctæ Ecclesiæ Catholicæ reducerentur, quis dubitaret, quin breui sit futurum, ut Christianus Imperator, non minus Constantinopolitano quam Romano Imperio insignis sit futurus? Rex Romanorum, Hungariam & Thraciam recuperaturus? Rex Franciæ Asiam minorem suis ditionibus additurus? Angli Schoti & Lusitani, Aegypto potituri? Hispani tota Africa? Itali omnia littora quæcunq; habet mare Mediterraneum in sua potestate habituri, item etiam Poloni, Dani, Daci, Noruegi, Sueci, Gothi quoq; & Islandi Septentrionalis plagæ, ditissimarum regionū & nationum populo dominaturi.

Ita sentiunt non solum captiui & sub tributo Turcarum uiuentes Christiani: uerum etiam omnes Turcarum militis & bellicæ experientiam & cognitionem habentes Idem ego tredecim annorum cursu experientia didici, in fugientem scilicet Turcam fortissimum, aduersus inuadentem fugacissimum esse.

Turca igitur cum natura sit fugitiuus, oppugnandus est: impius enim nemine persequenti fugit. Exurgat Deus & dissipentur inimici eius, & fugiant qui oderunt eum a facie eius. Sicut deficit fumus deficiant,

CONTRA TVRCAS

tiant, sicut fluit cera a facie ignis, sic pereant peccatores a facie Dei, & ab Ecclesia sua sancta, ut fiat unum ouile, & unus pastor. Quod concedat nobis trinus & unus, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Amen.

NOTA, quod per totam Syriam, & circa Hierosolimam Græci, non utuntur Græca lingua, sed transtulerunt totam Sacram scripturam, in Arabicum idioma: neq; literis quibus Græci olim utebantur, sed Arabicis, characteribus utuntur, etiam missam Arabico sermone celebrant, & omnia diuina officia decantant, quare non necessitatis, sed nouitatis causa saltem Dominicam precationem eodem sermone cum Latinae linguæ interpretatione huic opusculo inferere uolui, cuius prolatio est talis:

DOMINICA ORATIO ARABICO SERMONE.

Abuna elledi fi elsemauat, itchaddes
Pater noster qui es in coelis, sanctificetur
esnech, ^{tati} melechutech,
nomen tuum, adueniat regnum tuum,
techun misutech, chemafi elssema cheda-
fiat uoluntas tua, sicut in cœlo &
lech elared. Hobzina bijum hatima

ORATIO ARABIC.

in terra. Panem nostrum quotidianum da
iumen, ue noghfor lena denubina,
nobis hodie, & dimitte nobis debita nostra
chema uenchen noghfor assa leima,
sicut & nos dimittimus debitorib. nostris,
uela tedhelna fi el tegiareb, lechen negina
& ne nos inducas in tentationem, sed libera
men elserir, Amen.
nos a malo, Amen.

DE SVI RESTAV-
RATIONE EXEGESIS LI-
BRI PROTREPTICA,
AD LECT.

Lugdunum postquam ueni peregrinus ab urbe,
Appertot Miles suscipit hospitio.
Qui lacerū, squalidūq; uidens meq; absq; decore
Comptum, sit facto cogitat ecquid opus.
Exuor extemplo trita, data commoda uestis:
Ut nunc in uulgus comptior ire queam.
Nec ego iudicium metuo, limamq; periti
Ingenij, liuor solus obesse potest.
Quare age, qualis sim sincera perlege mente:
Sufficiet, sacris si placeam ipse uiris.

Finis libelli de Turcorum
moribus.

SOLTA

SOLTANI SO-
LYMANNI TVRCA

RVM IMPERATORIS HOR-
rendum facinus, scelerato in proprium fili-
um, natu maximum, Soltanum Mu-
stapham, parricidio, Anno Do-
mini 1553. patratum:

AVTORE

NICOLAO, A MOFFAN
Burgundo.

OLENTI MI HITAM
scelestum facinus scriptis tra-
dere, operæ precium esse ui-
sum est, ad pleniorē huius
tam impiæ ac sceleratæ con-
iurationis demonstrationem,
aliquantisper pedem retrouertere, ac in pri-
mis causam indiciaq; tam inhumani facino-
ris breuibus attingere.

Sciendum igitur. Seulimanum ex serua
quadam Mustapham hunc suscepisse, cui ab
ineunte ætate Amasiam prouinciam tradi-
dit. Tandem illuc simul cum matre pro-
fectus, cumq; ipsis annis florentem uirtute,
testimonio extitit omnibus, se fauore cœ-

L 4 lecti

PARRICIDIUM

lesti suæ nationi quodam modo concessum esse. Profecto hoc cum matre iuvene, Rex tandem formositate Rosæ alterius pellicis suæ, supra quam dici potest, raptus est: ex qua quatuor masculos sustulit liberos, & foemellam unicam. Primo nomen fuit Machomet, huicq; Caramania adsignata est prouincia. Secundo uerò Baialish, atq; hic Magnesiam regionem tenuit. Tertius fuit Selimus, cui Machomete mortuo data est Caramania prouincia. Quartus langir dictus est, cognomine illi à gibbis, quibus antè & à tergo deformatus erat, imposito: uerum prudenti & acuto ingenio. Foemella uerò Rustano Paschæ nuptui elocata est. Hic autem interfecto Hybrachimo, Vefiri (quem nos summum consiliarium uocare possemus) adeptus est dignitatem. Verum eo officio pro innata sibi auaritia abutens, omnia uel renouabat, uel etiam immutabat: militibus, quos lanischaros uocant, stipendia minuebat: capitaneorum, quos Saniachos appellant, redditus alleuabat: uestigalia ac tributa prouincijs augebat, nec minus etiam inordinatis domus regalis expensis modum imponebat: nihil aliud quam quod sibi infinitos thesauros ex suis dolosis ac fictis rapinis accumularet, pensi

SOLTANI.

pensi habens: eoq; pacto fidelis ac diligens seruus existimatus, regis animum sibi facile deuinxit: parui interim faciens, se omnibus alijs infestum ac odiosum fieri.

Interea Rosa hæc, de qua meminimus, uidens se præ alijs à rege diligi, sub religionis tegumento mota est indicare Muchty, se pio desiderio motam, summo Deo, ac in honorem Machometis, templum, ac etiam xenodochium recipiendis peregrinis extruere quidem uelle: uerum id non sine eius consilio facere decreuisse. Sciscitabatur igitur, an tale opus Deo gratum foret, uergeretq; in animæ suæ salutem. Talibus Muchty respondit, opus quidem Deo acceptissimum fore. Quanquam etenim id animæ suæ saluti non proficeret, regis tamen animæ maximè profuturum, sub cuius dominio essent & facultates eius omnes, & uitam etiam (serua enim erat) sua. Hoc responso mulier magis magisque indies tristis ac animo perturbata uisa est, adeo quod in plures dies solari nequiuert. Eius interea perturbationis certior factus rex, illam quam humanissime solari coepit, affirmans se breui reperturum modum, quo tandem ipsa sui desiderij optatum consequeretur finem. Illam igitur illico manu milit, facto super eo etiam

PARRICIDIUM

am instrumento (sicuti apud illos fieri consuevit) ne amplius seruitute sibi mancipata foret. Tanto ergo, tamq; admirabili ob-
tento fauore, Rosa cum ingenti pecunia se ad opus prius cogitatum, fabricandum con-
tulit. Interea Rex Rosæ cupidine (ut su-
pra dictum est) effrenatè superq; omnem
modum inescatus, illi ut ad se ueniret, per
internuncium mandat. At callida ac uer-
futa foemina, quam nihil insidiarum latebat,
uafirè nuncio iubet, dominum ut honestatis
ac legum admoneat : agnoscere se etenim
non amplius seruam, sed liberam esse, at in-
terea minime negare, suam Regiam maiesta-
tem adhuc pro libito suo & uitæ & necis e-
ius dispositionem arbitriumq; penes se ha-
bere : uerum quod ad copulationem car-
nalem attinebat, id fieri minime gentium ci-
tra grauissimi peccati patrationem posse.
Et ne fortè tale quidpiam à se commentum
fictumq; esse existimaret, de eo se in omni-
bus iudicio Muchty acquiescere. Hæc re-
pulsæ adeo regis inflammata excitauit præ-
cordia, ut omni posthabita mora, Muchty
ad se accersiri iuberet : dataq; illi libera re-
spondendi facultate, interrogat, an seruæ ab
eo manumissæ, citra uiolationem legum,
commisceri carnaliter posset. Quibus re-
spondit

SOLTANI

spondit Muchty, id nequaquam licitum esse,
nisi prius, cum ea legitimum contraheret
matrimonium. Sed hæc difficultas adeo Re-
gis adauxit cupidinem, ut libidine supra
omnem modum obcæcatus, in libertæ ma-
trimonium consenserit.

Factis igitur nuptialibus pro suo more
instrumentis, quinquies mille ducatos sol-
tanos donationis propter nuptias nomi-
ne ei numerauit, non sine magna omnium
admiratione, præcipuè quod id præter Ot-
romanæ stirpis esset consuetudinem. Vi-
randæ etenim in imperio societatis gratia,
uxores liberas ac legitimas non ducunt;
uerum earum loco, ad satisfaciendum suis
delitijs, ac libidinosis cupidinibus (quibus
supra omnem nationem uilissime ac spur-
cissime subiiciuntur) habent ex uarijs mun-
di regionibus raptas omnis generis formo-
sissimas ac elegantes foeminas, quas in re-
gia (Sarai uocant ipsi) honorifice ac rega-
liter enutriunt, ac in omnimode commo-
ditatis occasionem educant, honestisq; ac
ciuilibus moribus instruunt, quibus qui-
dem per uices pro animi sui uoluptate com-
misceri solent. Quod si forte illarum quæ-
piam à rege grauida facta pepererit, tum illa
præ alijs omnibus honorata ac reuerita in-

L s cedit,

PARRICIDIUM

cedit, maiorisq; dignitatis ac reputationis ergo Soltana uocatur. Atq; eiusmodi foeminae post partum magnis dominis, Paschis, ac Saggachis nuptui elocantur.

Verum ut ad propositum reuertamur, seruæ huic iam manumissæ, ac fortunæ beneficio eò usq; elatæ, ut iam omnium totius Asiæ mulierum præcipua facile uideretur, sicq; omni felicitatis comitatæ successu, quò omnibus suis ambitiosis satisfieret conatibus, restabat solum, ut modum & occasionem adinueniret, quò Seuleimano defuncto, ad suorum unum imperij successio deferretur. Cui rei tantummodo obstabat generositas Mustaphæ, magnanimi adolescentis, ac præstantis ingenij, nec minus animo quam etiam uiribus ualentis, quiq; propter magnanimitatem ac fortitudinem mirum in modum militibus gratus, propter uero prudentiam iustitiamq; populo maxime commendatus atq; acceptus erat. Quæ quidem omnia in eo considerans callidissima foemina, ac ob id cum Rustano clanculè colludens: nouerat enim (ut & ex rationis debito probabile est) Rustanum magis affinem suum, suæq; uxoris germanum, ad imperij gradum euehi cupere, quam Mustapham, apud quem pro certo compertum habebat

SOLTANI.

habebat se maximè odiosum esse, uel ob id præcipuè, quod apud illum in maximam contumeliâ incederat. A principio enim, dum alijs omnibus (quemadmodum supra attigimus) redditus extenuaret, conatus etiam fuerat, sed incassum quidem, de redditibus Mustaphæ aliquid detrahere: ex quo facile existimabat, tam generosum animum, si fortè ad imperium euectus esset, talem iniuriâ uix obliuioni daturum: adeò etiam, quod imperante illo, in periculum officij non solum, & dignitatis, sed etiam capitis facilè casurum se, ex suæ ante actæ uitæ ratione suspicabatur. Hæc igitur omnia, nequissima mulier animo sceleratissimo perpendens, conata est animo regis non minimas de Mustapha suspiciones impingere: nempe quod is regnandi cupidine feruens, ac etiam omnium erga se beneuolentiæ ac fauori confidens, suaq; (qua maxime abundabat) militari manu rumens, nihil aliud de se expectandum relinqueret, quam quod semel imperium affectaturus, ac in patris necem machinaturus esset. Atq; quo melius rem omnem palliaret, omnia per Rustanum (qui semper magnarum rerum gerebat curam) opportune expediri curabat: nec ei etiam defuit quidquam, quod in necem

PARRICIDIUM

cem ac criminationem adolescentis non machinaretur. Nam omnibus qui ad Syriæ prouinciæ administrationem mittebantur, clancule Mustapham tanquam parenti suspectum indicauit; committens singulis, ut ad statum Mustaphæ diligentissimè animaduertent, deq; omnibus quæ in eo uidissent, uel de eo intellexissent, ad se quam diligentissimè scriberent: callide affirmans, quod quanto odiosiora de eo scripsissent, tanto illos Regi etiam gratiores & acceptiores fore. Proinde per istos sæpius regalis præstantiæ, magnanimitatis, prudentiæ, fortitudinis, ac etiam erga omnes beneuolentiæ ac liberalitatis Mustaphæ, quibus omnibus omnium sibi facile conciliauerat fauorem, nec minus etiam ardentissimi desiderij, quo omnes fere in electionem illius accendi uidebantur, factus certior Rustanus: non tamen ideo primus eius tam nefariæ coniurationis semen spargere ausus est: uerum literis peruersæ mulierculæ traditis, reliqua illius scelerato capiti relinquebat. At Rosa, succedente illi pro suo impio uoto temporis occasione, fœmininis (quemadmodum nouerat egregiè) illecebris ac adulationibus, non desistit regis animum corrumpere, ut si quando Mustaphæ incideret mentio, commo-

SOLTANI.

commodiorem ex tempore literas aperire di sumeret occasionem, Nec etiam expectatione frustrata est: arreptaq; occasione, non sine lachrymis (sicuti etiam mulieribus, fictis in negotijs deficiunt nunquam) Regem periculi, cui subiiciebatur, admonet: commemorans inter alia, quemadmodum Selimus parens ipsius, patrem etiam suum eiusmodi medijs, imperio pariter & uita priuauerat. Sibi igitur exemplo ut caueret, enixe rogabat. Sed argumenta hæc suspicionis, prima facie non usq; adeo probabilia uisa sunt regi: atq; inde factum, ut eo pacto perfida mulier parum profecerit. Id quod pro sua inuidia animaduertens, tandem sceleratum animum ad alias technas dirigit, omnibus modis adolescentem ueneno necandi opportunitatem perquirens. Nec defuerunt ad quodcunq; maleficij genus patrandum prompti ac dedicati scelerati homines, ni prouidentia diuina se tam nefando conatui opposuisset. Parentis quippe nomine missas à muliere hac uenenatas uestes non prius attigit, quam ah alio indutæ essent prius: quæ quidè accurata prudentia nefarias improbæ nouercæ præuenit insidias, uenenumq; palam patefecit omnibus. Nec tamen adultera cessauit adhuc, quin no

PARRICIDIUM

uas illi strueret insidias, nam conata tantam sibi conciliare beneuolentiam, familiaritatemq; , quantam nemo unquam in regia Ottomanna consecutus est (frete enim amatoris uenenis, quibus Iudææ cuiusdam incantatricis famosissimæ ope, regis animum sibi attraxerat, magna sibi, ac maiora indies de rege pollicebatur) impetrauit: ut per uices, filij sui in regia parentis uersarentur: nimirum quo diutina præsentia, assiduiscq; blandimentis paternum amorem sibi magis magiscq; allicerent, quod si forte fortuna Mustapha ueniret, opportuniorem illum opprimendi nancisceretur occasionem: sin minus, tempus quo illum per medias personas interficeret, expectaret. Sed non ueniente Mustapha (non enim consueuerunt regij filij adsignatas sibi prouincias inscio parente egredi, ac se Constantinopolim conferre, nisi patre mortuo, ad recipiendum imperium, ingenti militum comitatu ceterua uenerint) aliud facile excogitauit facinus. Obtento enim eo quod postularat, effecit, ut non solum in urbe uerum & in prouincijs, filij sui parentem regem comitarentur. Sed in castris etiam Gíangis gibbosus patrem semper sequebatur. Verum enim uero nouercalibus commentis annis aliquot

SOLTANI.

aliquot ita in suspenso existentibus, fortuna tandem impijs sceminae conatibus fauere uolens, suspiciosas apud Pascham, qui regi mini Mustaphæ, ac gubernationi Amasiæ prouinciæ (quilibet enim regis filiorum apud se Pascham unum, hoc est, Locum tinentem, qui populo de iure respondet, ac in rebus bellicis consulit: & doctorem unum, a quo bonarum disciplinarum ac regalium morum ratione imbuitur habere solet) præfectus erat, literas parturiuit: quibus continebatur, matrimonium inter Mustapham & filiam regis Persarum tractari: eamq; rem propterea se ad sacram portam referre, ut si quid inde sinistri euenisset, ab omni suspicionem haberetur immunis. Perlatis igitur ad Rustanum literis, uisus est se dudum desideratam Mustaphæ ruinam ad optatum finem deduxisse. Ne cunctatus ulterius, omnia Rofsæ subito indicat: ac subinde se ambo in regiam conferunt, omniaq; regi indicant. Quam in re, quod regium animum, quanquam dubiosum ac hæsitantem, anxjs suspicionibus imbuerent, omnem mouerunt lapidem, inquietantes: Mustapham tanquam ambitiosum, ac animi rabie quodammodo ad dominationem tam magni imperij, contra omnem tam diuini quam etiam humani iuris rationem

PARRICIDIUM

nem accensum, in necem etiam parentis con-
iurare: atq; quo suis fraudibus maior fides
haberetur, regem tractatæ cum Persis, Otto-
manæ stirpis antiquissimis ac capitalibus
inimicis, à Mustapha affinitatis commone-
faciebant. quapropter summo opere cau-
endum illi, ne iunctis Persianis uiribus, Sang-
gachis ac Ianicharis, quos sibi dudum libe-
ralitate sua deuinxerat Mustapha, in breue
tempus parentem imperio pariter & uita
priuaturus esset. His ac eiusmodi alijs cri-
minationibus perturbatum senis animum
eò induxerunt, ut morte filij suis rebus con-
sulere decreuerit, in hunc modum.

Anno igitur Domini 1552, summa cum
diligentia ac celeritate, omnibus fere pro-
uincijs publicari facit, Persas finibus suis e-
gressos, ingenti armatorum manu Syriam
inuadere, urbes expugnare, homines capti-
uos abducere, omniaq; igne ferroq; resisten-
te nemine, uastare: cui tam securæ ac libe-
ræ audaciæ ut mederetur, se coactum, Ru-
stanum illuc cum exercitu, mittere. Colle-
cto igitur milite, tacite committit Rustano,
ut quam secretissime fieri posset, ac citra om-
nem tumultum, Mustaphæ manus inijceret,
uinctumq; Constantinopolim duceret. qd
si fortè commodius rem exequi nequiret,
cum

SOLTANI.

tum quocunq; modo mortem illi inferret.
Nefario igitur ac crudeli accepto mandato,
Rustanus ingenti comitatus militum manu,
Syriam uersus proficiscitur. Quo cum per-
uenisset, Mustapha eius aduentus factus cer-
tior, omni posthabita mora, 7000 omnium
totius Turciæ ualidissimis ac instructissimis
stipatus militibus, Syriam uersus iter dirigit.
Quod quidem intelligens Rustanus, uidet-
que se impium sceleratissimi ac crudelissimi
parentis mandatum pro suo uoto exequi
non posse: illico terga uertit, ac priora re-
calcans uestigia, se iterum cum exercitu
Constantinopolim confert, adeo celeriter,
ut ne puluerem quidem ab equitibus Mu-
staphæ in aera agitatam uidere nedum illum
expectare sit ausus. Reducto igitur milite,
persuasit omnibus, se prouinciam quietam
ac securam reperisse. Tandem clanculo sui
reditus causam regi aperit: addens, se toti-
us exercitus animum in fauorem Mustaphæ
inclinatissimum, apertissimis signis & con-
iecturis uidisse, nec in tam periculoso nego-
tio rem aperto Marte tentare ausum fuisse:
atq; ea propter se suæ Maiestatis prudentiæ
rem omnem uoluisse referre. Hæc relatio
crudeli ac impio patri, nec minus ab innata
maiorum suorum crudelitate degeneranti,
M nouas,

PARRICIDIUM

nouas, nec minimas gērauit suspiciōes: qui
bus se ut liberaret, apud se nefarie decreuit.

Anno porrō sequenti, ingentem exerci-
tum conscribi iussit, significans Persas mul-
to maiori manu Syriam inuadere: seq̃ ea-
propter salute publica impulsus, illuc per-
sonaliter exercitum deducere, hostilibusq̃
conatibus obsistere decreuisse. Adunato i-
gitur exercitu, omnibusq̃ ad rem militarem
necessarijs ordinatis, dataq̃ proficiscendi fa-
cultate, tandem parricida parens paucis post
diebus exercitum sequitur. Qui ubi in Sy-
riam appulit, Mustaphæ illico ut se Alepem
conferret (illic enim castrametaturus erat)
mandat. Nec tamen interea Seuleimanus
nefandum ac mortale odium, quod aduer-
sus filium animo gestabat, extrinsecis indi-
cijs (quamuis ad id sedula adhibita cura) a-
deo celare ualuit, quin ad bonam Pascharū,
aliorumq̃ maioris dignitatis penes se ho-
minum notitiam peruenerit. Ex quo Ach-
mat Pascha clanculē Mustapham per inter-
nuncium, quo suæ salutis ac uitæ diligen-
tiam rationem haberet, admonuit. Nec
Mustaphæ admiratione indignum ui-
sum est, præter probabilem ullam rationem,
parentem suum cum tam ingenti militum
manu aduentasse: attamen suæ innocentiae confi-

SOLTANI.

confidens, anxietate ac perturbatione animi
extremē uexatus, mandato patris (licet eti-
am cum maximo uitæ suæ periculo) obtē-
perare ac satisfacere statuit. Existimabat ete-
nim, honestius ac laudabilius fore, obtem-
perando parenti mortem incurrere, quam
uiuendo in criminationem incidere inobe-
dientiae. Sub tam graui igitur animi anxie-
tate, multa secum ipse disputans, tandem
doctorem, quem semper in curia sua penes
se (ut suprā diximus) habebat, intrepidē
ac constanter interrogat, an ne totius orbis
imperium, an uerō uita beata homini præ-
optanda esset. Cui libere doctor respondet,
mundi quidem huius imperium penitus
cōsiderati, nihil felicitatis, quā sub uāa et ina-
ni hōi apparētia afferre, nā eo nihil fragili-
is, securiusq̃: cū secū meros tiores, angustias,
tribulationes, suscipiōes, hōicidia, impieta-
tes, iniustitias, depredatiōes, ruinas, captiuita-
tes, ac omnis generis alia pleraq̃, homini ad
ueram beatitudinem peruenire cupienti
haud quaquam optanda, afferre soleat: quo-
rum gratia quidem uita beata amitteretur,
nō autē reueretur uerū quib. diuinis datū es-
set, fragilitatē ac breuitatē huius status nostri
(quem quidem uitam esse uulgus autu-
mat) considerare ac perpendere, mundi-
M 2 uanita-

PARRICIDIUM

uāitatib. reluctari, ac hōestatē tādē āplecti:
illis sanē in coelis locum adsignatum, ac ā
summo Deo pręparatum esse, ubi æternis
tandem fruerentur gaudijs, ac uita beata.
Hoc doctoris responso, perturbato adoles-
centis animo mirum in modum, tanquam
finis sui quodammodo pręfago, satisfā-
ctum est: nec longiore sermocinatione re-
morus, illico uersus parricidam patrem
iter uertit, acceleratoq; gradu tandem ad ca-
stra parentis peruenit, ac non procul inde
sub dio tentoria fixit. Sed hic tam festina-
tus Mustaphę aduentus impio parenti ma-
iorem suspicionem attulit: nec interea Ru-
stanus suis nequissimis commentis ac falla-
cijs ea in re abstinuit suspicionem augere,
nam signo dato, lanischaros, ac alios totius
exercitus primarios milites, ut Mustaphę
irent obuiam, incitat. Nec mora, omnes
quam promptissime iussu eius exequentur,
ac sese itineri accingunt. Interea callidissi-
mus nebulo, uultu indignationem (sicuti
egregiē fingere callebat) ostentans, se illico
in regis tentorium confert, affirmans impu-
dentissime, primarios fere omnes milites
sponte ac sine ullo mandato Mustaphę ob-
uiam iuisse. Hoc audito, rex animi pertur-
batione impalluit: egressusq; tentorium, fa-
cile

SOLTANI.

cile uera esse, quę Rustanus retulerat, sibi
persuasit. Nec etiam Mustaphę suę tam in-
felicissimę sortis prodigia defuerunt. Nam
die antequam itineri accingeretur tertio, cir-
ca crepusculum diei dormiens, uisus est ui-
dere suum Machometum, refulgentibus ue-
stitum, se manu arreptum, ad locum quem-
piam amœnissimum, structissimis ac orna-
tissimis decoratum palatijs, amœnissimoq;
horro confutum, deducere, digitoq; omnia
demonstrantem, ita eum assari: Hic inqui-
ens, in æternum quiescunt, quicunq; in mū-
do piā iustamq; egerunt uitam, quicq; le-
gum ac iustitię adsertores, uitiorumq; im-
probatores extitere. Ac in aliud tandem la-
tus uersa facie, rapidissima ac latissima duo
flumina conspexisse, quorum alterum aquā
pice nigriorem rebullire, atq; in illis ple-
rosq; immergi, plerosq; in altum apparere,
ac misericordiam horridissima uoce clami-
tare: atq; Illic (inquebat) cruciantur, qui-
cunq; sub uitę huius fragilitate maliciose
operati sunt iniustitiam. Illorumq; præci-
puos, principes, reges, imperatores, ac eius-
modi reliquos magnates esse affirmabat.
Hoc facto, Mustapha somno pariter ac uisi-
one solutus, doctorem acceriri iubet, illicq;
negocium totum exponit. ille uero diu mul-
tumq;

PARRICIDIUM

tumq; cogitans (etenim superstitioni Machometistæ plurimum somniorum deliramentis tribuunt) dolore ac mœstitia plenus, tandem respondit: uisionem hanc timendam quidem esse, quippe quæ illi summum uitæ periculum præfagiret. Rogat igitur, ut uitæ ac dignitatis suæ sedulam habere uelit curam. At Mustapha, ut erat magnanimitate ac fortitudine præditus, nullo eius responsi habitu respectu, intrepide respondit, inquit: Ecquid puerilibus ac friuolis timoribus me uinci ac terreri patiar? Quin potius impauido ac constanti animo festino ad meum parentem proficisci, eo etiam audacius, quod certò sciam, me semper illius Maiestatem (ut & æquum est) tam pie reueritum esse, ut inuito illo uersus sedem suam neq; oculos, nedum pedem unq; uorterim, multo minus imperiū affectarim, ni summi Dei uoluntas illum ad meliorem euocasset uitam: nec etiam sine communi totius exercitus publica electione, ut tandem sine cede, sine sanguine, ac omni crudelitate, pie ac iuste regnarem, fratrumq; meorum amicitiam inuiolatam seruarem. Constitus etenim apud me, elegiq; potius, quandoquidem id uoluntas parentis mei exigit, obediens uitam finire, quam multis annis reg-

nans,

SOLTANI.

nans, ab omnibus, præcipueq; æmulis meis rebellis reputari. Hoc habito sermone, Mustapha ad castra parentis peruenit, fixisq; (ut diximus) tentorijs, uestibus albis uestit se: literasq; aliquot, quas Turcæ aliquo ituri, semper secum portare (nam in superstitionibus ualde delirant) solent, sinui imponit: ac tandem suorum fidelium aliquot comitatus, cum summa reuerentiâ parentis sui manus (pro more illis usitato) exosculaturus, uersus impj parentis tentorium iter uertit. Sed ubi peruenit ad limen, recordatus, adhuc se pugione quodam accinctum esse, non prius introiuit, quam pugionem deposuisset: nimirum ne in sui parentis conspectum armatus uenire uideretur, omnemq; suspicionem à se remoueret. At ubi interiora tentorij ingressus est, hilariter satis ab eunuchis parentis, ac ea quæ decebat reuerentiâ excipitur. Verum nihil aliud quam sedem unicam, ubi solus federet, præparatam uidens, anxius animi, cogitabundus aliquantisper constitit ac tandem, ubi nam esset rex, interrogatum uerò, se statim regem uisurum, respondent. Interea ab altero latere septem mutos (quos rex Turcarum penes se, secretorum suorum consortes, ac ad omnia homicidia exequenda secretius prom-

PARRICIDIUM

tos ac dedicatos, habere solet) ad se uenire conspicit: summoq; terrore percussos, En mors mea, inquit. Surgensq; aufugere conatus est, sed frustra. arreptus enim ab eunuchis & custodibus, uiad suæ fortis locum destinatum tractus est: nec mora, muti subito neruum arcus collo eius alligant, reluctanteq; misero filio, ac ut duo tantum uerba cum patre sibi loqui liceret rogante, tandem inhumanus ac impius parricida, qui tam nefandum spectaculum ex altero tentorii latere conspiciebat, immani atq; crudeli uoce increpat illos, inquiens: An ne semel tandem iussa mea exequemini? ac proditorem istum, qui hinc decennio ne unicam noctem quietam dormire me passus est, occiditis? Quibus tam immanibus, nefarijs ac imperijs auditis uerbis, tandem eunuchi cum mutis, misellum humi deiiciunt: tractoq; ab utroq; latere nodato neruo, infelicissimum, filium iussu scelesti parentis strangulant.

Expedito hoc scelerato ac impio facinore tandem iussu regis Pascha Amasianæ prouinciæ capitur, ac in regis conspectu capite plectitur. Hoc facto, Giangir gibbosum, eorum omnium quæ gesta erant inscium, accersit: at quasi rem laude dignam perfecisset,

SOLTANI.

fecisset, illudens, ut fratri suo Mustaphæ e. at obuam, iubet. Tum Giangir hilari ac læto animo fratrem excepturus festinat. Sed ubi peruenit ad locum, infortunatumq; fratrem strangulatum, humi iacentem conspexit, dictu impossibile est, quanta animi anxietate adfectus sit. Vix tamen adhuc illuc peruenerat, cum impius pater post eum nuncios, qui illi suo nomine omnes Mustaphæ thesauros, equos, seruos, tentoria, ornamenta, insuper & Amasianam prouinciā offerrent, misit. At Giangir extremæ mortis propter charissimi fratris inhumanissimam mortem, ac tristitiæ plenus, lachrymabundus in hunc modum affatur: Proh scelestæ ac impiæ canis, proditor, ne dicam pater, fruiere nunc thesauris, equis, ornamentis, ac prouincia Mustaphæ. Siccine tuo inhumano, impio, ac crudeli animo incidit, ut tam egregium, militarem, ac tantæ expectationis filium, cuius similem domus Ottomanæ nec habuerit, nec uquam habitura sit, tam impiæ, ac præter omnem humanitatis, ne dicam iuris sanguinis respectum, necares? Cauebo igitur, ne in posterum eum in modum de me misero gibboso tam impudenter glorieris. Sic præfatus, pugione, quo erat accinctus, arrepto, eum per intima uiscer-

PARRICIDIUM

ra coegit, sicq; subito animā efflauit. Quod ubi ad aures Imperatoris peruenit, quanta sit affectus animi perturbatione dictu difficile est. Verumenimvero non propterea auarum eius animum tanta uicit animi perturbatione ac anxietas, nam ilico omnia Mustaphæ ornamenta in sua tentoria deferri iubet, At milites illa omnia in prædam fortè concessa esse existimantes, promptis animis ad exequenda regis mandata festinant. Interea in castris Mustaphæ milites, eius adhuc quod cum domino actum erat insci, uidentes tantam militum cateruam sine omni militari ordine irruere, quò illorum se tumultuariæ insolentiæ opponerent, armati in medium prodeunt: uiriliterq; nec sine multorum cæde, illorum repellunt impetum. Tum demum illius tragœdiæ fama ad regis milites perlata, uidentes tumultus magis magisque incallescere, suis etiā auxilio esse statuunt: ac tandem hinc inde ad arma proclamatum, ac utrinq; pugnatum crudeliter, adeo ut in breue tempus bis mille plus minus ceciderint homines, pluresq; uulnerati sint. processissetq; ulterius hæc tragœdia, nisi Achmat Pascha, homo sanè grauis, ac propter experientia uirtutis, non mediocris apud milites auctoritatis, lanischaros retro-

gisset,

SOLTANI.

gisset, illorūq; furorē frasset. uersusq; ad Mustaphæ milites, bēuolis, ac lenib; uerbis exhortatiōibusq; anīos illorū mitigasset, inquit es: Nūquid, charissimi fratres ac amici mei, a uestra, qua tot seculis probati, estis, anī prudentia degēerātes, mādatis magni Soltāi ac Dōini nostri cōtrauēire uultis: Nō possū (ita me Deus amet) satis mirari, quid nāuos, quos ego hæcūsculorū clarissimos ac ualētissimos probaui, mouerit, ut i hoc ciuili cōflictu, ea quib. tā feliciter ac prospere aduers; Otomāe stirpis hostes uși fuistis, arma, in uestros nūc strigere, ac hostib. nostris tale spectaculū edere statuatis: ut quorū armis se deuictos doleāt, eorū mutuis cēdib. sibi inuicē cōgratulētur. Igitur filioli mei, sedulo pro uestra magnāimitate curate, ne eā qua hæcūsculorū præ omnib. cōmēdabiles fuistis, animi prudentiā ac fortitudinē uestra hac insolētia amittatis. Hęc igitur arma, quib. hæcūsculorū iter uestros plus satis uși estis, aduers; hostes, ubi melior ac etiā laudabiliordabitur occasio, reseruate. His atq; eiusmodi Achmat Pascha militū anim; deliniuit, adeo ut ōnia ex tētorijs Mustaphæ ad regē libere deferre permiserint, Sed ubi mors Mustaphæ ad aures lanischarorū et totius exercitus peruēit, altera inter eos seditio orta est. Ab omnibus igitur ad arma clārū denuo:

PARRICIDIUM.

denuo : factoque ingenti strepitu, commixtis etiam lachrymis ac planctibus, tandem, ut erant rabido ac feruenti animo, strictis gladijs in regiam cum magno impetu irrunt. Atque hæc renouata seditio tantum trepidationis regis animo attulit, ut omni ratione consilij destitutus, cum maximo sui capitis periculo fugere uoluerit. Verum à suis retentus, occasionemque ex necessitate nactus, rem, quam securus ne cogitasset quidem, aggressus est : forasque egressus, milites (sed pallido uultu) sic affatur: Qui rumores, qui strepitus, quæ tandem insolentiae sunt istæ, quibus animum meum tam effrenate perturbatis? quid hi tam inflammati, ardentes, iracundi? uultus denotant? An ne me regem uestrum esse, eumque qui uos regendi atque gubernandi ius habeat, non recordamini? Siccine uestram maiorumque uestrorum inuictam, inueteratamque militiam, regis ac imperatoris uestri cruore maculare decreuistis? In hunc modum adhuc loquente rege, milites intrepide respondent: Se illum ipsum esse, quem ante multos annos elegerant, fateri quidem: quod uero militari sua uirtute illi tam amplum imperium adquisiuisent, idemque conseruassent, ideo ab illis factum, ut pie ac iuste regeret; non autem, ut

SOLTANI.

ut inconsiderate cruentas manus suas in quemlibet iustum inijceret, seque impiè innocentum sanguine macularet. Quod autem armati in medium prodissent, iusta de causa, nempe pro uindicanda Mustaphæ innocentis morte, se commotos esse: nec habere regem, cur aduersus illos ira moueretur. Perunt igitur, quo se publicè de proditiois crimine, super quo ab æmulis Mustaphæ falso delati erant, purgarent, accusatorem in publicum prodire. non enim se arma prius deposituros, quam accusator in iudicio personaliter comparuisset, accusationemque modo legitimo sub talionis poena instituisset. Interea dum hæc agerentur, sceleris atrocitas omnes ad lachrymas promouebat: adeo quod rex sui tam nefandi, sceleratique ac inhumani parricidij poenitere uideretur. Tum demum rex omnia militibus, quæ petierant, mitissimis uerbis promittere, illorumque inflammatos animos, quantum poterat, sedare. Sed milites interim, ne rex callidè aufugeret, illosque promissis suis, ac omni expectatione eorum quæ petierant, frustraretur, expedita cura ac diligentia in statione omnes & excubijs manserunt.

Interea rex Rustanum omni penitus dignitate priuauit: annulumque regium, cuius custos

PARRICIDIUM

custos extiterat, illi ademit, & Achmat Paschæ tradidit. At Rustanus timore ac trepidatione percussus, uidens se in suis non satis tutum, ad Achmat Paschæ tentoria tacite cōfugit: illumq; quid in negotio tam dubio ac periculoso agendū foret, consuluit. Qui respondit, ut in eo, consilio uteretur regis: quodq; iuberet rex, id omne exequeretur. Id consilij mirum in modum Rustano satisfecit. nec diu cunctatus, per internuncios, fidosq; sibi ac familiares amicos, regem de omnibus consulit. Verum responso habito, ut omni posthabita mora, se quam citissime a conspectu regis, & castris absentaret, replicat, id sine pecunijs ac tentorijs etiam commode fieri non posse. Verum rex respondet, ulterius nec tempus, nec etiam locum longiorem capiendæ opportunitatis ac commoditatis moram ullo modo concedere. Tum demum Rustanus citra ullam moram, enormium scelerum suorum sibi satis conscius, octo fidelissimis comitatus amicis, Constantinopolim uersus iter uertit: acceleratoq; gradu (quemadmodum timor semper alas addere consuevit) peruenit Constantinopolim: illicq; cum Rosa, ac alijs plerisque eius coniurationis participibus, fortunæ suæ euentum non sine magno capitis periculo

SOLTANI.

riculo expectat. Ferunt etiam, Seuleimanum tam immanis facinoris sibi conscius, poenitentij superstitione ut Mecham peregrinaretur impulsus esse: arreptoq; itinere, tandem Persarum uiribus coactum se Hierosolyma conferre, illicq; pro defuncto filio sacrificium CORBAM uocant) obtulisse. Sed hæc (ut semel finiam) de Mustapha mihi dicenda, seu magis admonenda occurrerunt: Eum nempe omnibus ob militarem disciplinam, promptumq; ad effundendum Christianum sanguinem animum, adeo gratum fuisse, ut extitisse in stirpe Ottomanica neminem unquam existiment, qui tanta de extendendo illorum imperio polliceretur: adeo quod de rebus apud illos desperatis natum sit prouerbium, GIETTI SOLTAN MUSTAPHA. quo quidem significari uolunt, de rebus apud illos prius cogitatis actum esse.

Erit igitur, ut ob tanti, tamq; nobis crudelis futuri hostis mortem congratulemur inuicem: existimemusq; id non sine prouidentia diuina, quæ rebus nostris ea in parte consulere uoluit, factum esse. Tum demum nobis summoperè curandum, ut tandem ciuilibus abstineamus bellis ac dissidijs: existimantes, aduersus communem non solum patriæ

PARRICIDIVM SOLTANI.

patriæ uitæq; sed & animarum nostrarum
hostem, communibus auxilijs progredien-
dum esse. Quod si fecerimus, Christiani
nominis hostem à nobis repellere non erit
difficile : sin minus, periculum erit, ne inte-
stinis nostrorum discordijs, quod reliquum
est Europæ nostræ, inuadere, ac sua tyranni-
de uastare conetur, quod quidem a-
uertat, nosq; omnes ad concordi-
am reuocet per CHRISTVM
filium, Deus optimus
maximus : A-
men.

F
I N I
S.